

Lunds universitet

Historiska institutionen

HISK37

Seminarieledare: Lars Edgren

Handledare: Mikael Ottosson

Ventileringsseminarium: 15 januari 2020

Generalstrejk, sabotage och terror:
anarkosyndikalisternas strategi före första världskriget i D.
Novomirskijs och A. Jensens skrifter

Aleksey Borisovich Makarov

Abstract

General strike, sabotage and terror: the strategy of the anarcho-syndicalists before the First World War in the writings of D. Novomirskii and A. Jensen

This essay investigates the revolutionary strategy of the anarcho-syndicalists in Russia and Sweden before the World War I. The purpose of the research is to gain new knowledge about the relationship between the goal and the method from the point of view of the ideology of anarcho-syndicalism. The study explores how the same ideology shaped strategy in two different national contexts. Publications from Daniil Novomirskii (Jakov/Jankel Kirillovskii) and Albert Jensen are used as sources. The research method is concept-historical and hermeneutic. The theory model used in the study was presented in Charles Tilly's and Sidney Tarrow's research *Contentious Politics*. According to the theory, political actors act within a certain set of methods; these complexes of methods are called *contentious repertoires*. The strategy of the anarcho-syndicalists was formed on the basis of ideology. But different forms of direct action could vary because of the contexts. The result is discussed in a more extensive historiographical context.

Key words: Anarchism, Anarcho-syndicalism, Albert Jensen, Daniil Novomirskii, Contentious Politics, Terrorism, Russian Revolution, Revolutionary movements, Social-Democracy, Terrorism, The Revolution of 1905 – 1907

Nyckelord: Anarkism, Anarkosyndikalism, Albert Jensen, Danijil Novomirskij, Contentious Politics, Ryska revolutionen, Revolutionära rörelser, Socialdemokrati, Terrorism, Revolutionen 1905 – 1907

Förkortningar:

CGT – *Confédération Générale du Travail, Allmänna arbetarkonfederation*

CNT – *Confederación Nacional del Trabajo, Nationella arbetskonfederationen*

EZLN – *Ejército Zapatista de Liberación Nacional, Zapatistarmén för nationell befrielse*

FAI – *Federación Anarquista Ibérica, Iberiska anarkistiska federationen*

FBT – *Fédération des Bourses du travail, Arbetsbörsernas förbund*

IWA – *International Workers' Association*

IWW – *Industrial Workers of the World*

LO – *Landsorganisationen*

RSDAP – *Rossijskaja social-demoktateskaja rabotjaja partija, Rysslands socialdemokratiska arbetareparti*

SAC – *Sveriges Arbetares Centralorganisation*

SAF – *Svenska Arbetsgivareföreningen*

SAP – *Sveriges socialdemokratiska arbetareparti*

Innehåll

Inledning.....	4
Inledande ord	4
Uppsatsens syfte och relevans	4
Uppsatsens frågeställning	5
Teori och metod.....	6
Tidigare forskning	9
Källmaterial och avgränsningar	12
Uppsatsens disposition	15
Bakgrund	16
Anarkism, syndikalism, anarkosyndikalism	16
Danijil Novomirskij och anarkosyndikalisterna i Odessa.....	18
Albert Jensen, <i>Ungsocialistiska Partiet</i> , SAC	21
Analys.....	24
Klass, individ, fackförening	24
"Arbetarnas frigörelse måste vara arbetarklassens eget verk"	24
Individ och individens medvetande	26
Facklig rörelse	30
Fiender och opponenter.....	35
Staten – kapitalismen	35
Mot socialdemokratin	36
De anarkistiska "opponenterna"	40
De två anarkosyndikalisternas strategi i de teoretiska termerna <i>contentious performance</i> och <i>konfliktrepertoar</i>	44
Olika sociala kontexter, samma strategi	44
Olika sociala kontexter, olika <i>konfliktrepertoarer</i>	48
Slutdiskussion	53
Sammanfattning och slutsatser	53
Avslutande ord.....	59
Käll- och litteraturförteckningar	61
Källor:	61
Litteratur:	62

Inledning

Inledande ord

I september, under delkursen ”Arbetsrhistoria” var vi studenter på besök i Arbetarrörelsens Arkiv i Landskrona. Det som fick min särskilda uppmärksamhet under besöket var ett minnesmärke till Joe Hill inne i Folkets Hus där arkivet befinner sig. Bakom minnesmärket murades en urna med arbetarklassens poets aska in den 20 maj 1967. Svensken Joel Emmanuel Hägglund emigrerade till USA där han anslöt sig till den syndikalistiska fackliga rörelsen *Industrial Workers of the World* (IWW). På andra sidan av Atlanten fick han sitt världsberömda namn Joe Hill. Den 19 november 1915 avrättades han i den amerikanska delstaten Utah. Innan sin död uttryckte Joe Hill sin vilja att inte begravas där han dömdes till döden. I enlighet med denna önskan kremerades hans kropp och askan skickades till olika platser runt USA och världen. En påse med aska nådde även Sverige för att stanna på Folkets Hus i Landskrona.

Joe Hill, svensken i USA, kallade sig själv för ”världsmedborgare”. Den rörelse som han ägnade sitt liv och sin konstnärliga verksamhet åt hade aldrig begränsat sig till statsgränser. Att studera anarkosyndikalismen utifrån ett internationellt perspektiv är inte bara vetenskapligt relevant utan stämmer även med denna rörelses anda.

Uppsatsens syfte och relevans

Arbetets syfte är att skapa kunskap om de ryska och svenska anarkosyndikalisternas revolutionära strategi innan första världskriget utifrån den rysk-judiske anarkosyndikalist Danijil Novomirskij (1882 – efter 1936; Novomirskij var en publicistisk pseudonym, personens egentliga namn var Jakov/Jankel Isakovich Kirillovskij) och den svenske anarkosyndikalist Albert Jensens (1879 – 1957) skrifter. Med strategi menas då sättet att genomföra samhällsomvälvningen. Novomirskij och Jensen var bland de första representanterna i sina länder för den internationella anarkosyndikalistiska rörelsen och hade framträdande roller i de ryska respektive svenska anarkosyndikalistiska organisationerna. Den kunskap som jag vill skapa är viktig därför att den belyser förhållandet mellan mål och metod utifrån en revolutionär politisk filosofi, anarkosyndikalismen. Olika syner på detta förhållande utmärkte olika fraktioner inom den internationella socialistiska rörelsen. Hur definierade de två anarkosyndikalisterna sitt mål och vilka metoder hörde ihop med målet, var obligatoriska och önskvärda, är således en viktig kunskap om revolutionära idéers praktiska tillämpning i Ryssland och Sverige.

Synen på mål och metod speglas i den strategi som denna rörelses representanter föreslog. Mitt bidrag till den redan existerande forskningen är att belysa de två anarkosyndikalisternas strategiska resonemang utifrån de två olika historiska kontexter som de befann sig i. Min analys som berör dessa två historiska kontexter visar hur samma ideologi

formar syn på strategiska förslag. Jag bidrar således till en vetenskaplig diskussion om ideologiernas roll i historien.

Uppsatsens akademiska relevans handlar även om att uppfylla en lucka i forskningsläget. Jag skriver om två framträdande anarkosyndikalister som omnämns i den internationella historieforskningen men som aldrig har analyserats tillsammans. Den svenske historikern Lennart K. Persson omnämnde Novomirskijs verksamhet under Första ryska revolutionen 1905 – 1907 i några rader i sin avhandling *Syndikalismen i Sverige 1903 – 1922* under rubriken ”Ryssland” i avsnittet ”Syndikalismens internationella utbredning före 1914”.¹ Den ryske historikern Vadim Damie talade om Albert Jensen i samband med den anarkosyndikalistiska internationalen *International Workers' Association (IWA)* sektioners verksamhet under 1920-talet.² Novomirskij och Jensen betraktades alltså som den anarkosyndikalistiska rörelsens centrala representanter i tidigare forskning. Det är således relevant att göra en komparation, att påvisa likheter och skillnader i deras syn på anarkosyndikalisternas strategi.

En annan aspekt handlar om uppsatsens samtida utomvetenskapliga relevans. Anarkosyndikalismen hör inte till det förflutna utan den anarkosyndikalistiska rörelsen existerar fortfarande. Den anarkosyndikalistiska internationalen *International Workers' Association* är en fungerande organisation som förenar sektionerna i tiotals länder. Det finns även andra anarkosyndikalistiska föreningar som inte är anslutna till IWA. På många platser i världen står anarkosyndikalisterna i klasskampens första led. Det finns ändå en föreställning att anarkosyndikalismen har lämnat sina bästa år bakom sig. Detta påstående planerar jag varken att bekräfta eller motbevisa här. Jag ser däremot en poäng med att skriva ett uppsatsarbete om de första anarkosyndikalisterna: jag vill vända blicken mot den tid när denna revolutionära tradition var en kraft att räkna med; både inom arbetarrörelsen och utanför den. Ett sådant arbete kommer att bidra med nya allmänt intressanta kunskaper, med tanke på att jag vill behandla den levande rörelsens historiska sidor.

Uppsatsens frågeställning

Uppsatsens övergripande huvudfråga är följande: vilka gemensamma drag i Novomirskij och Jensens syn på strategi speglar den anarkosyndikalistiska rörelsens internationella karaktär? Det är inte konkreta strategiska planer som står i undersökningens fokus utan författarnas generella resonemang om den revolutionära strategins inriktning. Den övergripande huvudfrågan kommer att besvaras genom följande delfrågor som berör 1) vilken samhällsgrupp gör revolutionen och

---

¹ Lennart K. Persson, *Syndikalismen i Sverige 1903 – 1922*, andra upplagan (Stockholm: Federativs, 1993), s. 38.

² Vadim Damie, *Den glömde internationalen. Den internationella anarkosyndikalistiska rörelsen mellan de två världskrigen* (Moskva: Den nya litterära översikten, 2006), s. 429.// Vadim Damie, *Zabitij international. Mezdynarodnoe anarcho-syndikalistskoe dvizjenie mezjdy dvymja mirovimi vojnamj* (Moskva: Novoe litteraturnoe obozrenie, 2006), s. 429.

således har ett behov av en revolutionär strategi 2) anarkosyndikalisternas förhållande till sina direkta fiender och andra politiska aktörer 3) de önskvärda kampmedlen. Delfrågorna är följande:

1. Vilken samhällsgrupp skulle spela den viktigaste rollen i revolutionen, enligt Novomirskij och Jensen? Hur såg de två författarna på individens, den enskildes roll i samhällsutvecklingen? Hur ska den aktuella samhällsgruppen att organisera sig?

2. Hur såg Novomirskij och Jensen på staten och kapitalismen? Hur såg de på socialdemokraterna? Vad utmärkte anarkosyndikalisterna i förhållande till andra anarkistiska fraktioner?

3. Vilka var de svenska och ryska anarkosyndikalisterna revolutionära kampmedel, enligt de två författarna?

Teori och metod

Den teoretiska modell, som jag betraktar som användbar utifrån uppsatsens frågeställning, är det koncept som presenteras i historiesociologen Charles Tillys och statsvetaren Sidney Tarrow's bok *Contentious Politics*. Lite mindre, men även den relevant är Tillys tidigare verk *Popular Contention in Great Britain 1758 – 1834*. Tilly och Tarrow's forskningsfält inkluderar de processer som kan definieras med begreppet *contentious politics*: politiska massmobiliseringar, uppror, revolutioner, terrorism osv. I *Contentious Politics* presenterar Tilly och Tarrow en slags verktygslåda för att studera den typen av sociala och politiska företeelser. Deras koncept inkluderar flera olika tillvägagångsätt; jag väljer det som är rimligt utifrån uppsatsens syfte. Den teoretiska modell som ska anläggas på empirin är följande. En *politisk aktör* som involveras i en konflikt ska anges. Själva deltagande i en konflikt innebär att *den politiska aktören* skapar *politisk identitet* genom att avgränsa sig gentemot sina motståndare. Detta innebär att framhålla "vem är vi?" och "vem är dem?" De vanligt förekommande kampmetoder som *den politiska aktören* förespråkar och/eller använder sig av (*contentious performances*) för att hävda sina krav och/eller uppnå sina mål ska presenteras. Sammansättningen av dessa metoder (*contentious repertoire*) ska avgränsas.³ Ett av forskarnas exempel på *konfliktrepertoar*⁴ är den engelska abolitionistiska rörelsen som växte fram under 1700-talets andra halva. Då använde sig de liberala abolitionisterna som ofta tillhörde storstads medelklass av petitioner, offentliga möten, bojkottkampanjer och flera andra *contentious performances*.⁵

³ Charles Tilly & Sidney Tarrow, *Contentious Politics* (Boulder/ London: Paradigm Publishers, 2006), s. 202.

⁴ Den teoretiska termen *contentious repertoire* kommer att översättas till svenska som *konfliktrepertoar*. Den teoretiska termen *contentious performance* kommer inte att översättas för att undvika någon missvisande tolkning.

⁵ Tilly, Tarrow, s. 1-2.

I sin tidigare forskning *Popular Contention in Great Britain 1758 – 1834* gjorde Tilly några andra intressanta iakttagelser. Han poängterade olikheter mellan *konfliktrepertoarer* i den historiska utvecklingen. T.ex. den engelska arbetarklassens omfattande demonstrationer på 1830-talet som ofta avslutades med brutala konfrontationer med polisen skiljer sig från 1700-talets småskaliga upplopp; det är alltså två olika konfliktrepertoarer som ser på olika sätt ut.⁶ *Konfliktrepertoaren* hänger ihop med de verktyg som *politiska aktörer* kan använda sig av för sin fördel. Ekonomiska, sociala och politiska villkor har betydelse för hur en *konfliktrepertoar* ser ut. Detta är en av anledningarna till varför t.ex. strejker som industriella arbetare använde sig av fick en stor spridning och internationell karaktär under 1800-talet. Förutom dessa strukturella processer formar även människornas erfarenhet från tidigare kamper nya sätt att göra motstånd, dvs. nya *konfliktrepertoarer*, hävdar Tilly i *Popular Contention in Great Britain 1758 – 1834*.⁷ Makthavarnas reaktion på andra *politiska aktörers* handlingar påverkar också *konfliktrepertoars* karaktär.⁸

Hur kommer jag att använda Tilly och Tarrows teoretiska modell mer konkret? Förutom den ideologiska kontexten, dvs. de anarkosyndikalistiska idéerna och den övergripande socioekonomiska kontexten, dvs. den internationella arbetarklassens framväxt och dennas objektiva förhållande till produktionsmedlen, är det teori som håller ihop analysenheterna. Novomirskij och Jensen och de organisationer där de var verksamma betraktas i uppsatsen som *politiska aktörer* och den anarkosyndikalistiska rörelsen är *politisk identitet*. Denna *politiska identitet* förknippades med den objektiva klasstillhörigheten i de två författarnas framställningar. Deras strategiska förslag formulerades utifrån den *politiska identitetens* behov. Deras ideologi påverkade också den aktuella *konfliktrepertoarens* utformning och denna *konfliktrepertoar* satte gränser för de relevanta kampmedlens användning. Den teoretiska modellen om agerande inom *konfliktrepertoarens* gränser tillåter mig att upptäcka sambandet mellan ideologin och den sociala kontexten och dettas sambands eventuella inflytande på anarkosyndikalisternas revolutionära strategi innan första världskriget.

För att övergå från teoridiskussion till metod visar jag hur en *politisk identitet* tar form genom en *politisk aktörs* agerande utifrån Tilly och Tarrows framställningar. Deras exempel är zapatisternas uppror som började den 1 januari 1994. Denna dag proklamerade Subcomandante Marcos, ledare för *Zapatistarmén för nationell befrielse* (EZLN), det mexikanska folkets deklaration i staden San Cristóbal de las Casas, delstaten Chiapas i Mexiko. I deklarationen definierades zapatisterna och EZLN som fattiga, förtryckta människor som gör uppror mot

---

⁶ Charles Tilly, *Popular Contention in Great Britain 1758 – 1834* (Cambridge/London: Harvard University press, 1995), s. 13.

⁷ Tilly, s. 37.

⁸ Tilly, s. 22.

överheten. Dessutom menade Subcomandante Marcos att EZLN försvarade ursprungsfolken som blivit utsatta för hänsynslöst förtryck i hundratals år. I samma deklaration definierades även zapatisternas fiender. Enligt Subcomandante Marcos gjorde de motstånd mot regeringen, mot de konservativa politiska partierna och mot den politiska polisen. Den sociala grunden för zapatisternas uppror, de fattiga och de förtryckta ursprungsfolken existerade objektivt, antyder Tilly och Tarrow.⁹ Forskarna talar om gränser som faktiskt existerar mellan samhällets olika grupper. *Politiska aktörer* som involveras i *contentious politics* formar *politiska identiteter* genom att ”aktivera” dessa gränser, att sätta igång ”vi och dem tänkande”. Detta är precis vad Subkomanandante Marcos gjorde i sitt tal den 1 januari 1994, anser forskarna. Han separerade ”oss” från ”dem” och skapade en *politisk identitet* som vilar på detta kollektivs gemensamma sociala tillhörighet och medvetande.¹⁰ Upproret och zapatisternas självstyre i Chiapas blev resultatet. Den zapatistiska *politiska identitetens* betydelse överskred snabbt den mexikanska kontextens gränser. Solidaritetsgrupper för EZLN bildades runt om i världen och zapatisterna blev en symbol för den framväxande antiglobalistiska rörelsen, för motståndet mot neoliberalismen och för ursprungsbefolkningars emancipation.¹¹ På detta sätt stärkte *den politiska aktören*, EZLN, sina positioner.

Utifrån detta Tilly och Tarrow resonemang väljer jag en metod. I ett visst mån utgör forskaren Karin Jonssons avhandling *Fångna i begreppen? Revolution, tid och politik i svensk socialistisk press 1917 – 1924* en metodologisk inspiration för mig. Jonsson analyserar motsägelser mellan svenska socialistiska organisationer genom att tolka begreppets ”revolution” användning.¹² Min metod karaktäriserar jag som begreppshistorisk och hermeneutisk. En väsentlig del av den hermeneutiska praktik som jag kommer att använda mig av är att kontextualisera de två författarnas framställningar, att visa hur socioekonomiska, politiska, ideologiska (bl.a. den internationella anarkistiska miljön) kontexterna påverkade deras skrifter. Hur de politiska aktörerna avgränsade den politiska identiteten och hur de formulerade sina strategiska förslag kommer att behandlas genom begreppshistoriska och hermeneutiska ansatser. Det är alltså aktörernas föreställningar som befinner sig i fokus genom metodens tillämpning. Metoden innebär att besvara frågorna ”vem är vi?”, ”vilka är våra fiender och motståndare?”, ”hur besegrar vi fienderna?” utifrån Jensens och Novomirskijs skrifter. Dessa tre frågor motsvarar den teoretiska modellen; de utgör även delfrågorna i uppsatsens frågeställning. Att besvara dem innebär att tolka de begrepp som anarkosyndikalismen/anarkosyndikalisterna

---

⁹ Tilly, Tarrow, s. 73.

¹⁰ Tilly, Tarrow, s. 73 – 74.

¹¹ Tilly, Tarrow, s. 73.

¹² Karin Jonsson, *Fångna i begreppen? Revolution, tid och politik i svensk socialistisk press 1917 – 1924* (Stockholm: Södertörn doctoral dissertations, 2017), s. 27 – 28.

positionerades med och mot. Begreppen hämtas alltså från empirin. Den första delfrågan i frågeställningen ställer i fokus identitetsskapande drag i Novomirskij och Jensens framställningar. Begreppen ”arbetarklass”, ”individ/individens medvetande”, samt ”facklig rörelse” kommer att behandlas och tolkas här. Den andra frågan och den andra begreppskategorin berör vilka anarkosyndikalister inte var, vem de stred mot, vem de kritiserade; jag analyserar alltså hur de politiska aktörerna avgränsade *den politiska identiteten* gentemot sina motståndare. Begreppen ”stat”, ”kapitalism” och ”socialdemokrati/socialdemokrater” hör hit. För att behandla Novomirskijs och Jensens egna avgränsningar gentemot deras anarkistiska ”opponenter” kommer även deras syn på begreppet ”anarkister”, dvs. de anarkister som inte var anarkosyndikalister, analyseras i denna del. Med den tredje frågan frilägger jag de två författarnas syn på anarkosyndikalisternas strategi med hjälp av de teoretiska termerna *contentious performance* och *konfliktrepertoar*. Frågan kan formuleras enligt följande: vad skall den anarkosyndikalistiska rörelsen göra för att uppnå sina mål? Då ska begreppen ”generalstrejk”, ”strejk”, ”expropriering/socialisering”, ”terror”, ”sabotage” som står för de olika kampmetoderna tolkas.

Det valda metodologiska tillvägagångsättet innebär även komparation mellan Novomirskijs och Jensens användning av samma begrepp. I analysdelen kommer de två författarnas syn på samma begrepp att behandlas i samma kapitel och avsnitt. Eftersom uppsatsen källmaterial är omfattande fokuserar jag mig på de delar av Novomirskijs och Jensens texter där de tidigare nämnda begreppen diskuteras.

Tidigare forskning

Komparationer mellan ryska och svenska anarkosyndikalister har inte genomförts tidigare, men den anarkosyndikalistiska rörelsen har uppmärksammats i tidigare forskning. Ett av de första exemplen på internationell uppmärksamhet på anarkisters roll i de ryska revolutionerna är den amerikanske historikern Paul Avricks monografi *The Russian Anarchists*. Han behandlade Novomirskij och *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister (Juzhno-rysskaja grupp anarhistov-sindikalistov)*, som denne var medlem i, på några sidor under avsnittet ”The Syndikalists”. Avrich poängterade bl.a. att Novomirskij hade den franska syndikalistiska fackföreningsrörelsen CGT som förebild.¹³ Även ideologiska och taktiska motsägelser mellan de ryska anarkosyndikalisterna och de terroristiska anarko-kommunistiska grupperna uppmärksammas i monografin. Paul Avrich bodde och arbetade i USA, forskade kring ett ämne som var kontroversiellt i Sovjetunionen och hade således en begränsad tillgång till sovjetiska

---

¹³ Paul Avrich, *The Russian anarchists* (Princeton: Princeton University press, 1967), s. 77.

arkiv. Trots detta integrerar han ett brett empiriskt material i sitt arbete, bl.a. memoarverk och anarkistiska tidningar som trycktes utanför Rysslands och Sovjetunionens gränser.

Min uppsats ser jag som en utveckling av den svenske historikern Lennart K. Perssons avhandling *Syndikalismen i Sverige 1903 – 1922*. Några av Perssons slutsatser ser jag som en grund att bygga vidare på. Enligt denna historiker spelade Albert Jensen genom sin publicistiska verksamhet i bl.a. *Brand* en framträdande roll i *Socialistiska Ungdomsförbundets* utveckling från en allmän socialistisk åskådning till syndikalismen.¹⁴ Persson karaktäriserade *Sveriges Arbetares Centralorganisation* (SAC) första principförklaring, som antogs 1910, som anarkosyndikalistisk¹⁵ och ansåg att just anarkosyndikalismen (dvs. inte syndikalismen) var organisationens ideologi under dess första år.¹⁶ Historikern framhöll även den internationella kontextens betydelse för anarkosyndikalistiska/syndikalistiska idéers spridning i Sverige, trots att denna kontext inte direkt tillhör hans ämne. Hans slutsats var att SAC:s skapande inte var en isolerad svensk händelse utan kunde betraktas som ett led av anarkosyndikalistiska/syndikalistiska organisationers framväxt inom den internationella arbetarrörelsen.¹⁷ Min komparation mellan Novomirskijs och Jensens anarkosyndikalistiska engagemang är således en logisk utveckling av forskarens iakttagelser. Samtidigt är det nödvändigt med en anmärkning när det gäller forskarens teori. Persson anlade flitigt den marxistiska teoretiska modellen på empirin vilket speglades emellanåt i hans resultat. Jag använder inte mig av den marxistiska teorin; min metod ställer de historiska aktörers egna föreställningar i centrum. I uppsatsen omprövar jag en av Perssons slutsatser som kunde dikteras av den marxistiska teorins tillämpning.

Två andra verk som jag använder mig av för att behandla Jensens biografi och den svenska kontexten är författaren och journalisten Arwid Lunds bok *Albert Jensen och revolutionen: syndikalismens revolutionära idéer 1900-1950* och historikern Emma Hilborns avhandling *Världar I Brand. Fiktion, politik och romantik i det tidiga 1900-talets ungsocialistiska press*. Lunds framställning omfattar Jensens biografi från dennes födelse och fram till 1950-talet. Han försöker även att placera revolutionärens liv i de olika sammanhang som präglade Sverige politiskt, socialt och ideologiskt under olika perioder. Emma Hilborg fokuserar huvudsakligen på de föreställningar som speglades i de skönlitterära verk som publicerades i *Brand* i början av 1900-talet.

Den ryske historikern Vadim Damie anlade just ett internationellt perspektiv i sin omfattande monografi *Den glömde internationalen. Den internationella anarkosyndikalistiska*

---

¹⁴ Persson, s. 67 – 69.

¹⁵ Persson, s. 184.

¹⁶ Persson, s. 206.

¹⁷ Persson, s. 138.

rörelsen mellan de två världskrigen. Damie undersökte huvudsakligen den anarkosyndikalistiska internationalens *International Workers Association* (IWA) bildande och utveckling. Men de första syndikalistiska och anarkosyndikalistiska organisationerna uppmärksammades i monografins inledande kapitlen. Damie omnämnde flera gånger Albert Jensens internationella engagemang under den period som han undersökte. I den internationella forskningen blev alltså Jensen den figur som representerade den svenska anarkosyndikalistiska/syndikalistiska rörelsen.

Den finns ingen monografi som uteslutande behandlade Novomirskij och de första ryska anarkosyndikalistiska organisationerna. Men Första ryska revolutionens anarkosyndikalister förekom i historieforskningen. För att arbeta med den ryska kontexten kommer jag att använda mig av fyra verk av sovjetiska, ryska och ukrainska historiker. Inom den internationella arbetarrörelsen betraktades anarkismen som konkurrent av olika slag av marxister. Under ryska revolutionen 1917 och spanska revolutionen 1936 övergick denna fientliga inställning till ett rent krigstillstånd. I Sovjetunionen utplånades den överväldigande majoriteten anarkister. Den sovjetiska historieskrivningen var ofta en direkt fortsättning av den statliga ideologin. Huvudsyftet bakom vetenskapligt intresse till anarkismen var att bedriva ideologisk kamp mot denna politiska filosofi. Den sovjetiske historikern Vladimir Komins verk *Anarkismen i Ryssland* är ett uppenbart exempel på detta. Ursprungligen höll han en föreläsningkurs om den ryska anarkismens historia på Kalinins (nuvarande Tver) pedagogiska institutet; så småningom utvecklades hans föreläsningar till en separat monografi. I bokens inledning refererar han till Lenin och Stalin och definierar anarkismen som ”borgerlig” och ”fientlig” ideologisk åskådning.¹⁸ Samtidigt är Komins monografi empiriskt omfattande och kan således vara användbart för att behandla kontexten, nämligen den anarkistiska rörelsen under Första ryska revolutionen, denna rörelses inriktningar samt tsarregimens reaktion mot den.

Den ryske historikern Oleg Budnickij behandlade den anarkistiska terrorns psykologiska och etiska (eller enligt honom, anti-etiska) sidor i sin monografi *Terrorismen i den ryska befrielseörelsen: ideologi, etik, psykologi (1800-talets andra halva – 1900-talets början)*. Han berörde även *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalisters verksamhet* i några rader.¹⁹ Budnickij utgår inte från en marxistisk utan snarare från en liberal position. Men det som förenar honom med marxisterna är hans inställning till anarkisterna. Budnickij skrev om den anarkistiska terrorismen med avsikten att fördöma. Både Komins och Budnickijs metod befinner sig långt ifrån hermeneutiken som jag använder mig av.

---

¹⁸ Vladimir Komin, *Anarkismen i Ryssland* (Kalinin: Kalinins statliga pedagogiska institut uppkallat efter M.I. Kalinin, 1969), s. 3 – 4.// Vladimir Komin, *Anarchizm v Rossiji* (Kalinin: Kalininskij gosydarstvennij institut im. M.I. Kalinina, 1969), s. 3 – 4.

¹⁹ Oleg Budnickij, *Terrorismen i den ryska befrielseörelsen: ideologi, etik, psykologi (1800-talets andra halva – 1900 talets början)* (Moskva: ROSSPEN, 2000), s. 255.// Oleg Budnickij. *Terrorizm v rossijskom osvoboditel'nom dvijenije: ideologija, etika, psihologija (vtoraja polovina XIX – nachalo XXv.)* (Moskva: ROSSPEN, 2000), s. 255.

Den ryske historikern Vladimir Ermakov sammanfattar bl.a. några kvantitativa undersökningar, bl.a. Komins, om de ryska anarkisternas sociala tillhörighet, ålder, kön etc. i sin artikel ”Den anarkistiska rörelsen i Kejsardömet Rysslands periferi i början av 1900-talet”. Artikeln är användbar för att diskutera den allmänna ”anarkistiska” kontexten. Ungefär samma syfte – att behandla den ryska kontexten – har den ukrainske historiken Victor Savchenkos monografi *Den anarkistiska rörelsen i Odessa (1903 – 1916)*. Savchenko inkluderar ett brett polisiärt källmaterial i sitt verk. Detta gör historikerns arbete intressant för mig.

De ryska och ukrainska böckernas titlar anges på både svenska och ryska i noterna och i litteraturlistor. Det är jag som är översättare i samtliga fall.

Källmaterial och avgränsningar

Skrifter av Novomirskij och Jensen som publicerades innan första världskriget är uppsatsens primära källmaterial; vidare preciserar jag ytterligare avgränsning. Anledningen till valet av källmaterial är kontextens betydelse: kriget och revolutionerna påverkade starkt arbetarrörelsen och ritade om hela den europeiska kontinentens karta. De tre verk av Novomirskij som publicerades mellan 1905 och 1907 ingår i källmaterialet. Dessa verk är *Anarkisterna-kommunisternas manifest (Manifest anarchistov-kommunistov; 1905)*, boken *Ur den syndikalistiska anarkismens program (Iz programmi sindikalnogo anarchizma; 1907)* och pamfletten *Vad är anarkismen (Chto takoe anarchizm; 1907)*. Utifrån uppsatsens syfte att analysera just anarkosyndikalisternas strategi kommer huvudfokus att ligga på *Ur den syndikalistiska anarkismens program*. I bokens inledande del definierade Novomirskij sin uppgift: att angripa socialdemokratien och att ”skissa generella drag av den inriktning inom anarkismen som fransmän kallar för syndikalistisk”.²⁰ Några av denna boks delar publicerades tidigare som artiklar i tidskriften *Den nya världen* och även i amerikansk socialistisk press.²¹ Efter 1907 skrev Novomirskij inga fler anarkistiska/anarkosyndikalistiska teoretiska verk. Källmaterialet omfattar alltså hela hans anarkistiska publicistiska arv. I uppsatsen refererar jag också till Novomirskijs memoarartikel ”Den anarkistiska rörelsen i Odessa” (”Anarchitcheskoje dvizjenije v Odesse”) som ingår i artikelsamlingen *Mikhail Bakunin 1876 – 1926. Essäerna i Rysslands anarkistiska rörelses historia (Mikhaily Bakuniny 1876 – 1926. Otcherki istoriji anarchitsjeskogo dvizjenija v Rossii)* som publicerades i Sovjetunionen 1926. Denna memoarartikel använder jag för att behandla kontexten. Texten analyseras inte som uppsatsens primära källmaterial, utan behandlas som en sekundär källa. Begreppen som tolkas i analysen hämtas alltså inte därifrån. Anledningen är både uppsatsens avgränsningar och det faktum att

---

²⁰ Novomirskij, *Ur den syndikalistiska anarkismens program* (Odessa: Arbetets röst, 1907a), s. 3.// Novomirskij, *Iz programmi sindikalnogo anarchizma* (Odessa: Golos tryda, 1907a), s. 3.

²¹ Novomirskij, (1907a), s. 4 – 5.

Novomirskij inte var anarkosyndikalist när han publicerade ”Den anarkistiska rörelsen i Odessa”.²²

Paul Avrich kallade Novomirskij med hela hans pseudonym, ”Danijil Novomirskij”, men de skrifter som ingår i källmaterialet (förutom memoarartikeln ”Den anarkistiska rörelsen i Odessa”) namntecknades med endast efternamn, ”Novomirskij”. I noterna och litteraturförteckningen kommer jag också endast skriva ”Novomirskij”. Undantaget är artikeln ”Den anarkistiska rörelsen i Odessa”. I detta fall kommer både namn och efternamn anges i noten, dvs. ”Danijil Novomirskij”.

I de fall när jag direkt citerar Novomirskij, översätter jag citat från ryska till svenska. Det är jag som är översättare i samtliga fall.

När det gäller Albert Jensen så kommer huvudfokus att ligga på hans pamflett *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909* som färdigställdes i juli 1910, strax efter SAC:s bildande, och publicerades samma år. Redan januari – april 1910 publicerade Jensen en artikelserie ”Generalstrejken 1909” i *Brand, Ungsocialistiska Partiets* tidning, där han analyserade orsaker till strejkens nederlag; dessa artiklar utgjorde grunden till pamfletten. Precis som Novomirskijs *Ur den syndikalistiska anarkismens program* var pamflettens syfte att angripa socialdemokraterna. I själva skriften resonerade dessutom Jensen hur den nya fackliga rörelsen SAC borde bedriva kampen. Han manifesterade även avsikter att introducera den franska syndikalistiska exemplet i Sverige.²³ Detta verk hade t.o.m. en tydlig genrelighet med Novomirskijs *Ur den syndikalistiska anarkismens program*: det är en omfattande ideologisk framställning som byggde på författarens tidigare tidningsartiklar. I det primära källmaterialet ingår också Jensens kortare skrift *Vad är sabotage* som utgavs 1912 samt några av hans artiklar i *Brand* som publicerades 1910 – 12. Det är hans artiklar från tidningen *Brand* som ingår i källmaterialet, inte från *Brands Månadshäfte*. Tidningen utgavs varje vecka under denna period. De begrepp som behandlas i analysen hämtas från dessa källor som ingår i uppsatsens primära källmaterial. Jensens publicistiska arbete sträcker sig mycket längre än dessa år. Principen bakom min avgränsning av det primära källmaterialet är 1) Jensen definierade sig uttryckligen som anarkist under denna period. 2) Den svenska anarkosyndikalistiska fackliga rörelsen SAC bildades 1910. Jensen menade dessutom att *Ungsocialistiska Partiet*, som samexisterade med SAC, var en anarkosyndikalistisk organisation.²⁴ 3) Jensen hade en framträdande roll i dessa organisationer.

---

²² Avrich, s. 199.

²³ Albert Jensen, *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909* (Norrköping: Ragnar Lindstams förlag, 1910), s. 3.

²⁴ Albert Jensen, *Ungsocialism – socialdemokrati*, 3:e reviderade upplagan (Stockholm: Ungsocialistiska Partiets förlag, 1917), s. 6.

Den svenska kontexten behandlas också med hjälp av sekundärt källmaterial. Dittillhör Albert Jensens broschyr *Ungsocialism – socialdemokratisk* tredje upplaga som publicerades 1917, artiklar från *Brand* (veckotidningen) av andra författare, eller av kollektiv, som publicerades mellan 1910 och 1912, och *Protokoll fört vid Sveriges Arbetares Centralorganisations Konstituerande kongress*, som publicerades 1910.

Under den undersökta perioden skrev Jensen även artiklar i *Brand* under pseudonymen ”Didrik Stigman”.²⁵ I mitt primära källmaterial ingår endast de artiklar som undertecknades med hans riktiga namn, dvs. ”Albert Jensen”. Anledningen är att dessa är mer intressanta utifrån uppsatsens syfte och frågeställning. Jag anser inte att detta urval leder till någon missvisande bild i uppsatsen på grund av författarens eventuella försiktighet. Sina mest radikala åsikter hävdade Jensen i skrifterna *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909* och *Vad är sabotage* som utgavs med hans riktiga namn.

Ett par ord behöver sägas om den ideologiska kontexten till källmaterialets tillkomst. De två största anarkistiska ideologerna, Mikhail Bakunin och Pjotr Kropotkin, hade rysk härkomst. Stora delar av deras teoretiska och praktiska verksamhet pågick utomlands, men de bevarade kopplingar till den ryska revolutionära rörelsen. De första ryska anarkistiska grupperna växte fram under 1870-talet; Bakunin och Kropotkin påverkade även den narodnikiska rörelsen som var den dominerande revolutionära kraften i Ryssland under denna period.²⁶ Det existerade således en välutvecklad anarkistisk ideologisk kontext i Ryssland då Novomirskij introducerade det franska syndikalistiska exemplet.

Den svenska ideologiska kontexten hade annorlunda drag. *Socialistiska Ungdomsförbundet* konstituerades 1897 av medlemmarna i *Sveriges socialdemokratiska arbetareparti* (SAP)²⁷. Ursprungligen stod partiet på marxistisk grund. Först 1908 antog förbundet ett taktikuttalande som var explicit antiparlamentarisk. På detta sätt manifesterade ungsocialisterna sin syndikalistiska åskådning.²⁸ Albert Jensen definierade *Ungsocialistiska Partiet*, som 1908 ersatte *Socialistiska Ungdomsförbundet*, som en anarkosyndikalistisk rörelse.²⁹ Men denna rörelse formades i den ideologiska kontext som var starkt påverkad av marxistiska föreställningar av olika slag. Det fanns således olika ideologiska kontexter i Ryssland och i Sverige.

---

²⁵ Arwid Lund, *Albert Jensen och revolutionen* (Stockholm: Federativs, 2001), s. 95.

²⁶ Avrich, s. 37 – 38; Narodnikerna försökte involvera bönder i revolutionens genomförande.

²⁷ Persson, s. 50.

²⁸ Persson, s. 65.

²⁹ Jensen (1917), s. 6.

Det är högst otroligt att Novomirskij och Jensen läste varandras texter. Det finns alltså ingen direkt påverkan mellan dem. Däremot ingick författarna i den internationella anarkistiska miljön och de båda ville introducera de anarkosyndikalistiska idéerna i sina nationella kontexter.

Det är också viktigt att poängtera att förlagverksamheten i Ryssland hade mer konspiratorisk karaktär än i Sverige. Något material som speglar *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalisters* vardagsverksamhet saknas. *Brand* rapporterade däremot flitigt om *Ungsocialistiska Partiets* arbete och vi har även det tryckta protokollet från SAC:s konstituerande kongress.

När det gäller källkritiken så kommer inte den källkritiska praktiken att inta någon större roll i uppsatsen. Eftersom det är Novomirskijs och Jensens egna syn på strategi som analyseras spelar det ingen roll hur nära ”sanningen” deras framställningar står. Utifrån arbetets metod betraktar jag mina källor som kvarlevor. Frågan om källmaterialets representativitet är mer väsentlig för mig. Speglar verkligen de två anarkosyndikalisternas skrifter som sammanställdes under relativt korta perioder den mångfald av åsikter som förekom i den internationella anarkosyndikalistiska rörelsen? På detta kan jag bara svara att mitt arbete är ett blygsamt bidrag till en bredare intersubjektiv diskussion. Samtidigt har jag demonstrerat anledningar varför min uppsats är relevant.

Uppsatsens disposition

Efter inledningen följer bakgrundskapitlet. I kapitlets första del kommer jag att ta upp den franska revolutionära syndikalismens framväxt och den anarkosyndikalistiska ideologins utformning. I den andra- respektive tredje delen ska ryska och svenska kontextens relevanta aspekter beröras. Därefter övergår jag till min analys. Uppsatsens analyskapitel består av tre delar. Den första delen, ”Klass, individ, fackförening”, handlar om de identitetsskapande dragen i Novomirskij och Jensens framställningar. I denna analys del ingår tre avsnitt. I den andra analysdelen, ”Fiender och opponenter”, kommer Jensens och Novomirskijs syn på staten, kapitalismen och socialdemokratin att beröras. Även deras kritik mot de anarkistiska ”opponenterna” berörs. Denna analysdel består av tre avsnitt. Analysen avslutas med den tredje analysdelen där den anarkosyndikalistiska strategin kommer att behandlas utifrån de teoretiska termerna *contentious performance* och *konfliktrepertoar*. Denna analysdel består av två avsnitt. Uppsatsen avrundas med slutdiskussion där jag sammanfattar mina resultat och diskuterar dem i förhållande till forskningsläget och teorin.

Bakgrund

Kapitlet inleds med en kort genomgång av den franska revolutionära syndikalismens framväxt och den anarkosyndikalistiska ideologin utformning. Även den anarkistiska debatten om syndikalismen kommer att beröras.

Anarkism, syndikalism, anarkosyndikalism

Den revolutionära syndikalismen växte fram i Frankrike ("syndikat" är fackförening på franska). Enligt den svenske historikern Lennart K. Persson och den ryske historikern Vadim Damie skapade de franska arbetsbörserna en grund som den revolutionära syndikalistiska rörelsen byggdes på.³⁰ Arbetsbörserna började fungera 1887. Persson beskriver arbetsbörsernas funktion på ett följande sätt: "Börsens huvuduppgift skulle bestå i att bedriva arbetsförmedling och arbetarbildning samt fungera som mötes- och sammanträdesplats för de organiserade".³¹ Men de ägnade sig även åt socialistisk agitation. År 1892 förenades de existerande börserna i ett nationellt förbund *Fédération des Bourses du Travail* (FBT).³² Sekreterare i förbundet blev anarkisten Fernand Pelloutier.³³ År 1895 grundades den fackliga organisationen *Confédération Générale du Travail* (CGT). FBT ingick i CGT som en särskild sektion 1902. Den nya organisationen var stark och hade ett stort medlemsantal. Enligt Damie förenade CGT 600 000 av sammanlagt en miljon franska organiserade arbetare år 1912.³⁴ Syndikalistiska idéer och praktik spred sig till andra delar av världen, inte minst till USA med bildandet av *Industrial Workers of the World* som exempel.

Lennart K. Persson definierar den revolutionära syndikalismen som "praktik" och "kampteori"; den saknade alltså en politisk filosofis (ideologis) alla egenskaper.³⁵ CGT var en facklig kamporganisation på det ekonomiska området i första hand. Rörelsens huvudprincip var direkt aktion, dvs. arbetarnas agerande utan förmedlare. Alla former av indirekt aktion, framför allt det politiskt-parlamentariska arbetet som socialdemokraterna använde sig av, betraktades som oanvändbara. Syndikalisterna vände även sig mot fackliga byråkrater som gjorde anspråk på att föra arbetarnas talan.³⁶ Under sin kongress 1906 antog CGT sitt viktigaste programdokument före första världskriget – den s.k. Amiensresolutionen. Resolutionen manifesterade att CGT framför allt var arbetarklassens icke-ideologiska rörelse och att rörelsens mål var att överta

---

³⁰ Damie, s. 30; Persson, s. 23.

³¹ Persson, s. 23.

³² Persson, s. 23.

³³ Damie, s. 31.

³⁴ Damie, s. 31.

³⁵ Persson, s. 26.

³⁶ Damie, s. 30.

produktionsmedlen genom generalstrejk; mindre lokala strejker skulle förbättra arbetarklassens ställning inom rådande systemets ramar.³⁷

Hur såg förhållandet anarkismen – syndikalismen ut i Frankrike och internationellt? Några anarkister intog framträdande positioner i CGT. Anarkisten Émile Pouget blev redaktör för CGT:s veckotidnings *La Voiz du Peuple*, som grundades 1901.³⁸ Den syndikalistiska kampteorin svarade dock inte exakt på vad som skulle ske efter arbetarnas övertagande av produktionsmedlen. Amiensresolutionen deklarerade dessutom att olika ideologiska fraktioner, dvs. inte bara anarkister, kunde sprida sina idéer inom förbundet om det inte splittrade klassenigheten.³⁹ Under den internationella anarkistkongressen i Amsterdam i augusti 1907 gick den berömde italienske anarkisten Errico Malatesta i ett öppet angrepp mot CGT:s representant Pierre Monatte. Malatesta menade att det är fel att likställa anarkismen och syndikalismen på det sätt som Monatte föreslog. Det krävdes inte bara klassgemenskapet utan även ett medvetande om det anarkistiska idealet, hävdade den italienske revolutionären. Malatesta ifrågasatt även generalstrejken som en strategisk huvudmetod: den kunde inleda revolution men skulle inte ersätta väpnat uppror.⁴⁰ Malatestas kritik speglades i kongressen resolution. Enligt denna var den renodlade syndikalismen och generalstrejken inte någon ersättning till anarkismen och den anarkistiska revolutionen.⁴¹

Anarkisternas deltagande i den revolutionära fackföreningsrörelserörelsen och de syndikalistiska praktikernas spridning i de länder där anarkister var starka (t.ex. Spanien och Argentina)⁴² ledde till det ideologiska begreppets ”anarkosyndikalism” etablering. Anarkosyndikalisterna var alltså de anarkister som förespråkade den fackliga organiseringen som en del av den revolutionära strategin. Den revolutionära fackliga rörelsen skulle genomföra samhällsomvälvningen, överta produktionsmedlen och organisera produktionen i det efterrevolutionära samhället. Efter revolutionen skulle de anarkistiska idéerna förverkligas.⁴³ Samhällsidealet deklarerades alltså tydligt, till skillnad från den renodlade syndikalistiska världsbilden. Novomirskij och Jensen som analyseras i denna uppsats var bland de första anarkosyndikalisterna i sina respektive länder.

---

³⁷ Damie, s. 41.

³⁸ Persson, s. 24.

³⁹ Damie, s. 41.

⁴⁰ Damie, s. 42 – 43.

⁴¹ Persson, s. 67.

⁴² Damie, s. 44.

⁴³ Damie, s. 37 – 39.

Danijil Novomirskij och anarkosyndikalisterna i Odessa

Danijil Novomirskij (Jakov/Jankel Isakovich Kirillovskij) och de organisationer där han var verksam representerade den anarkosyndikalistiska inriktningen i den ryska anarkismen under Första ryska revolutionen 1905 – 1907. Vi känner inte till så mycket om Novomirskijs liv innan 1905. Inte ens ryska Wikipedia innehåller en separat artikel om honom. Det kan tyckas orättvist att han är så pass bortglömd med tanke på hans roll i den anarkosyndikalistiska rörelsen.

Novomirskij var född i nuvarande södra Ukraina i en judisk lärares familj. Det finns uppgifter att han år 1898 avslutade sin utbildning i Odessa och 1898 – 1900 studerade juridik vid Sorbonnes universitet i Paris. År 1901 återvände han till Kejsardömet och anslöt sig till *Rysslands socialdemokratiska arbetarparti* (RSDAP). I februari 1904 reste han till Frankrike igen.⁴⁴ Där övergick han från socialdemokratisk till anarkosyndikalistisk ideologisk åskådning. Sommaren år 1905 startade han den anarkosyndikalistiska ryskspråkiga tidskriften *Den nya världen* (*Novij mir*)⁴⁵ i Paris.⁴⁶ Hans utbildningsnivå och språkkunskaper tillät honom att bedriva förlagsverksamhet i Frankrike. I november 1905 bestämmer han sig att åka till Odessa för att ansluta sig till den pågående revolutionen. Revolutionens utveckling i denna industrialiserade stad⁴⁷ hade en hel del likheter med ett inbördeskrig. Arbetarna strejkade och ordningsmakten försökte återupprätta ”lag och ordning” med kosacker som misshandlade och mördade deltagare i strejker. Den 14 juni 1905 började det världsberömda dramat vid Odessas kust – upproret på pansarkryssaren *Potemkin*. Anarkister mördade poliser och bedrev andra former av terrorverksamhet. Tsarregimen organiserade en våg av pogromer som hårt drabbade stadens talrika judiska befolkning. Medlemmarna i de revolutionära organisationerna bemötte dessa reaktionärer med bomber och beskjutningar. Novomirskij anlände till Odessa från Frankrike under den här perioden.⁴⁸

I Odessa lyckades dock Novomirskij inte att samarbeta med de lokala anarko-kommunisterna. Många av dem ingick i det renodlade terroristiska anarko-kommunistiska förbundet *Svarta Fanan* (*Chernoje Znamia*) som förespråkade uteslutande politisk och ekonomisk terror samt exproprieringar (väpnade rån). Novomirskijs förslag att eftersträva det franska CGT:s exempel och starta anarkosyndikalistisk facklig rörelse fick endast marginellt stöd

---

⁴⁴ Victor Savchenko, *Den anarkistiska rörelsen i Odessa (1903 – 1916)* (Odessa: Tryckerihuset, 2014), 61 – 62.// Victor Savchenko, *Anarchistskij ryh v Odessi (1903 – 1916)* (Odessa: Drykarskij dim, 2014), s. 61 – 62.

⁴⁵ Han skrev under pseudonym vilken kan tydas som ”den nya världens människa”.

⁴⁶ Danijil Novomirskij, ”Den anarkistiska rörelsen i Odessa”, i A. Borovoj (red.) *Mikhail Bakunin 1876 – 1926. Essäerna i Rysslands anarkistiska rörelses historia* (Moskva: Arbetets röst, 1926), s. 254.// Danijil Novomirskij, ”Anarchitcheskoje dvizjenije v Odesse”, i A. Borovoj (red.) *Mikhail Bakunin 1876 – 1926. Otcherki istoriji anarchitsjeskogo dvizjenija v Rossii* (Moskva: Golos tryda, 1926), s. 254.

⁴⁷ Avrich, s. 89.

⁴⁸ Novomirskij (1926), s. 253 – 254.

från Odessas ”gamla” anarkister.⁴⁹ Polemiken mot *Svarta Fanan* intog en viktig plats i hans skrifter; till detta återkommer jag i analysdelen. Tillsammans med några kamrater lyckades Novomirskij att organisera en anarkosyndikalistisk grupp *Kommunisternas förbund (Sojuz kommunistov)*. Polisen slog dock till mot den nya organisationen direkt och denna upplöstes utan att egentligen starta någon verksamhet. December 1905 lämnade Novomirskij Ryssland igen på grund av hotet att bli arresterad.⁵⁰ Revolutionären reste då till USA där han tillsammans med några andra rysktalande emigranter startade den anarkosyndikalistiska propagandagruppen *Den nya världen* och utgav en tidskrift med samma namn. Gruppen publicerade även Novomirskijs broschyr *Anarkisterna-kommunisternas manifest*. Anarkosyndikalisternas litteratur smugglades till Odessa under denna period.⁵¹

I september 1906 kom Novomirskij och några andra av *Den nya världens* medlemmar till Odessa igen. Enligt hans senare memoarer lyckades han få över de lokala socialistrevolutionärerna-maximalisterna⁵² på sin sida.⁵³ Det förbund som blev ett resultat av denna förening fick namnet *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister (Juzhno-rysskaja grupp anarhistov-sindikalistov)*. Novomirskij skrev i sin senare memoartitel att det nya förbundets alla autonoma avdelningar omfattade tillsammans 5 000 medlemmar i november 1906;⁵⁴ även om denna siffra kan vara överdriven var förbundet med stor sannolikhet den största anarkistiska organisationen i kejsardömet under Första ryska revolutionen.⁵⁵ *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalisters* arbete begränsades inte till Odessa utan spred sin verksamhet till flera närliggande sydukrainska städer. Förbundets medlemmar bedrev huvudsakligen anarkosyndikalistisk propaganda och gjorde försök att starta anarkosyndikalistiska fackföreningar. Samtidigt bildades det en militant grupp inom organisationen som arbetade med terror och exproprieringar.⁵⁶ För att skaffa materiella medel rånade anarkosyndikalisterna tillsammans med socialistrevolutionärerna⁵⁷ ”Sankt-Petersburgs internationella bank”. Pengarna användes för att köpa vapen, att försörja de strejkande sjömännen och deras familjer och att trycka Novomirskijs bok *Ur den syndikalistiska anarkismens program*.⁵⁸ Vintern 1906 – 1907, under sjömännens strejk i Odessa, sprängde

---

⁴⁹ Novomirskij (1926), s. 256.

⁵⁰ Novomirskij (1926), s. 257.

⁵¹ Savchenko, s. 62.

⁵² Medlemmarna i *Socialistrevolutionärernas-maximalisternas förbund*; socialistrevolutionärerna-maximalisterna tillhörde den narodnikiska idétraditionen.

⁵³ Novomirskij (1926), s. 262.

⁵⁴ Novomirskij (1926), s. 264.

⁵⁵ Savchenko, s.139.

⁵⁶ Novomirskij (1926), s. 262.

⁵⁷ Medlemmarna i *Socialistrevolutionära partiet*; socialistrevolutionärerna tillhörde den narodnikiska idétraditionen.

⁵⁸ Novomirskij (1926), s. 264 – 265.

anarkosyndikalisterna några fartyg som tillhörde bolaget ”Den ryska föreningen för sjöfart och handel”. Bolaget använde sig av strejkbrytare som varvades bland monarkister och antisemiter. På detta svarade *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister* med mord på två sjökaptener. Senare, under år 1907, genomfördes fler terrorattentat och exproprieringar.⁵⁹ Under 1907 års andra halva drabbades förbundet av nederlag. Många medlemmar dog i strider eller avrättades. Novomirskij arresterades oktober 1907 och dömdes till åtta år straffkoloni.⁶⁰ *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister* slutade existera mot slutet av 1907.⁶¹ Efter Första ryska revolutionens slut hade anarkisterna sin nedgångsperiod. Den anarkistiska rörelsen i Ryssland, bl.a. anarkosyndikalismen, fick åter masskaraktär endast efter Februarirevolutionen 1917.⁶²

Några ord behöver sägas om den ryska kontexten i övergripande drag. Kejsardömet Ryssland var ett ståndssamhälle där tsarens makt i princip var obegränsad. Etniska minoriteter, framför allt judar, diskriminerades öppet och på laglig grund. Bönder utgjorde majoriteten av befolkningen men arbetarklassen växte snabbt.⁶³ Detta var den sociala bakgrunden till Novomirskijs teoretiska resonemang. Den allmänna ”anarkistiska” kontexten kommer också att beröras. Under Första ryska revolutionen genomförde den anarkistiska rörelsen fler terrorattentat än socialistrevolutionärerna och socialistrevolutionärerna-maximalisterna, som också använde sig av terror.⁶⁴ Anarkisterna, som organiserades i flera grupper och organisationer, var särskilt starka i kejsardömet västra och södra delar även om deras verksamhet omfattade hela Ryssland.⁶⁵ När det gäller ryska anarkisters ålder, kön, social tillhörighet och etnicitet finns det följande uppgifter. Den sovjetiske historikern Vladimir Komin skriver att militärdomstolar dömde 164 anarkister till dödsstraff år 1907. 97 personer förekommer i källmaterialet med ålder; ungefär halva av dessa är minderåriga, dvs. yngre än 18 år.⁶⁶ Anarkisterna var alltså unga, oftast i åldern mellan 16 och 23.⁶⁷ Enligt historikerna Ermakov och Budnickij utgjorde judar ungefär 50 % av medlemmar i de anarkistiska organisationerna.⁶⁸ Majoritet av anarkisterna var lågutbildade och lågkvalificerade arbetare.⁶⁹ Ermakov, som studerar de formella uppgifterna om

---

⁵⁹ Novomirskij (1926), s. 267 – 269; Budnickij, s. 255.

⁶⁰ Savchenko, s. 62.

⁶¹ Novomirskij (1926), s. 276 – 277.

⁶² Komin, s. 131 – 132.

⁶³ Avrich, s. 11 – 15.

⁶⁴ Budnickij, s. 218

⁶⁵ Vladimir Ermakov, ”Den anarkistiska rörelsen i Kejsardömet Rysslands periferier i början av 1900-talet”, i A. Dvornitchenko (red.) *Sankt Petersburgs universitets historiska fakultets verk*, nr 1, 2010 (Sankt Petersburg: Sankt Petersburgs statliga universitet, 2010), s. 335. // Vladimir Ermakov, ”Anarchistskoe dvizjenije v nachale XXv. na okrainah Rossijskoj imperiji”, i A. Dvornitchenko (red.) *Trydi istoricheskogo fakulteta Sanrkt-peterburgskogo universiteta*, № 1, 2010 (Sankt Petersburg: Sankt-Peterburgskij gosudarsvennij universitet, 2010), s. 335.

⁶⁶ Komin, s. 113 – 114; Enligt Komin verkställdes alla dessa domstolsbeslut.

⁶⁷ Ermakov, s. 346.

⁶⁸ Budnickij, s. 261; Ermarov, s. 347.

⁶⁹ Ermakov, s. 348.

deltagare i den anarkistiska rörelsen som sammanställdes efter 1917, skriver att kvinnor stod för ungefär 16 % av deltagarna i den anarkistiska rörelsen under Första ryska revolutionen.⁷⁰ En vanlig dåtida anarkist kunde alltså beskrivas som en mycket ung, lågutbildad, ofta judisk, arbetare.

Albert Jensen, *Ungsocialistiska Partiet, SAC*

Albert Jensen föddes 1879 i Landskrona. Den blivande anarkosyndikalisten växte upp under mycket fattiga förhållanden. Redan 1898 startade han en lokalavdelning till *Socialistiska Ungdomsförbundet* i Landskrona och representerade den på förbundets första kongress i Norrköping 1899.⁷¹ Mellan åren 1902 och 1904 var Jensen ungsocialisternas tidskrifts *Brand* redaktör.⁷² År 1903 började syndikalistiska idéer spridas i Sverige via *Brands* artiklar. Enligt Lennart K. Persson sammanföll Jensons personliga ideologiska evolution från allmän socialistisk åskådning till syndikalismen, som ägde rum åren 1906 – 08, med en liknande idéutveckling inom *Socialistiska Ungdomsförbundet* – med Jensens inflytande på det.⁷³ I sina skrifter som utgavs 1908 – 09 och i sina artiklar i *Brand* under samma period förespråkade han syndikalistiska grundföreställningar: arbetarnas direkta aktioner, generalstrejk och en allmänt revolutionär världsbild.⁷⁴ Ordet gick ihop med handlingen hos honom. Under mobiliseringen 1905 uppmanade han soldaterna kring gränsområdet att sabotera krigshandlingar i det fall sådana skulle inträffa. Ett anti-mobiliseringsupprop som publicerades av *Socialistiska Ungdomsförbundets* klubb i Norrköping resulterade i ett års fängelsestraff för Jensen som han började avtjäna under januari 1906.⁷⁵ Det första fängelsestraffet uppföljdes av nya repressalier. Mellan 1907 och 1911 får han två nya fängelsedomar på sex månader vardera, bl.a. på grund av sitt föredrag ”Nya kamplinjer” som han höll på flera platser i landet. Han befann sig i Frankrike mellan april och november 1908; målet med resan var just att studera CGT:s idéer och dennas fackliga arbetsmetoder.⁷⁶

År 1908 sker flera viktiga händelser som kom att påverka den ungsocialistiska rörelsens utveckling. Denna period kulminerade spridningen av den ungsocialistiska agitationen där Jensen deltog mycket aktivt. ”*Brands* hållning bestämdes av Albert Jensen”⁷⁷ – på detta sätt sammanfattar Lennart K. Persson hans roll. Syndikalismen blev *Socialistiska Ungdomsförbundets* ideologi och ungsocialisterna försökte sprida denna inom

---

⁷⁰ Ermakov, s. 347.

⁷¹ Lund, s. 81 – 82.

⁷² Persson, s. 51.

⁷³ Persson, s. 58 – 59.

⁷⁴ Persson, s. 60 – 61.

⁷⁵ Lund, s. 88.

⁷⁶ Persson, s. 97.

⁷⁷ Persson, s. 108.

fackföreningsrörelsen. De revolutionära kampmedlen, som redan utövades i Ryssland och i flera andra länder, uppenbarade sig även i Sverige – natten till den 13 juli 1908 sprängde medlemmarna i den ungsocialistiska rörelsen Anton Nilsson, Algot Rosberg och Alfred Stern fartyget Amalthea i Malmö, där engelska strejkbrytare huserades. I augusti samma år ägde *Socialistiska Ungdomsförbundets* kongress rum. Kongressen beslutade bildandet av *Ungsocialistiska Partiet* och proklamerade ett nytt, explicit anti-parlamentariskt, taktikuttalande. Den nya organisationens doktrin blev generalstrejken. Den syndikalistiska ideologin deklarerades därmed öppet. Jensen spelade en central roll i denna ideologiska och taktiska utveckling.⁷⁸

Efter Storstrejkens nederlag år 1909 aktualiserade *Ungsocialistiska Partiet* försiktigt frågan om ett skapande av en syndikalistisk facklig rörelse i Sverige. Den s.k. Lundakommittén som organiserades av fem skånska ungsocialister startade förberedelser för den nya organisationens bildande under början av 1910.⁷⁹ Kommitténs verksamhet resulterade i att *Sveriges Arbetares Centralorganisation* (SAC) grundades i juni 1910.

Albert Jensen frigavs efter sex månaders fängelsestraff den 17 januari 1910.⁸⁰ Samma månad började han publicera sin artikelserie ”Generalstrejken 1909” där han analyserade orsaker till strejkens nederlag. Under SAC:s konstituerande kongress i Stockholms Folkets hus den 25 – 27 juni 1910 representerade han Norrköpings ungsocialistiska klubb.⁸¹ Jensen hade tidigare förespråkat ett arbetarförbund efter industrilinjor och inte en fackföreningsrörelse byggd på lokala samorganisationer. Under kongressen uttalade han sig dock att han ”på senare tid ändrat uppfattning i denna fråga”⁸² och gav tydligt sitt samtycke till SAC:s skapande utifrån lokala samorganisationer (dvs. den ungsocialistiska Lundakommitténs modell). Arwid Lund anser att Jensen påverkades av CGT, som organiserades både efter branscher och lokalt.⁸³ När det gäller förhållandet mellan *Ungsocialistiska Partiet* och SAC ansåg Jensen att SAC inte skulle ”subordineras” ungsocialisterna och borde starta en egen tidning istället för att använda de redan existerade ungsocialistiska *Brand* och *Nya Folkviljan*.⁸⁴ Hans uppfattning var alltså att den gamla organisationen och den nya fackliga rörelsen kunde samexistera på jämlika villkor och arbeta för samma mål.

---

⁷⁸ Persson, s. 64 – 65.

⁷⁹ Persson, s. 120.

⁸⁰ ”Gnistor”, *Brand* nr 3, 15/01 1910.

⁸¹ *Protokoll fört vid Sveriges Arbetares Centralorganisations Konstituerande kongress* (Helsingborg: Öresund-Postens tryckeri-A.-bolag, 1910), s. 2.

⁸² *Protokoll fört vid Sveriges Arbetares Centralorganisations Konstituerande kongress*, s. 8.

⁸³ Lund, s. 99.

⁸⁴ *Protokoll fört vid Sveriges Arbetares Centralorganisations Konstituerande kongress*, s. 15.

I mars 1911 dömdes Albert Jensen återigen till sex månaders fängelse, denna gång för det föredrag som han höll i Gammelstad, utanför Luleå.⁸⁵ Redan innan han började avtjäna sitt straff valdes Jensen av *Brands* Kontrollkommitté och *Ungsocialistiska Partiets* Centralkommitté under deras gemensamma sammanträde den 18 mars 1911 till *Brands* nya redaktör. Han skulle tillträda efter sin frigivning.⁸⁶ Senare, mellan åren 1911 och 1913, var Jensen ofta i Frankrike.⁸⁷ Under juni 1912 deltog han i *Ungsocialistiska Partiets* kongress i Stockholm och valdes till kongressens sekreterare och ensamreferent.⁸⁸ Under samma period skötte han den internationella syndikalistiska rörelsens bevakning åt SAC eftersom han var ”en av få språkkunniga bland SAC:s skribenter vid denna tid”.⁸⁹ Han tog alltså på sig många ansvarsfulla uppgifter, både ideologiskt och organisatoriskt.

När det gäller den ungsocialistiska rörelsens och SAC:s storlek samt medlemmarnas ålder och yrkestillhörighet så finns det följande siffror i den tidigare forskningen. Emma Hilborn skriver att *Socialistiska Ungdomsförbundet* hade mellan 2 000 och 4 000 medlemmar efter år 1905. På ungsocialisternas kongress 1909 var genomsnittsåldern 27 år.⁹⁰ 696 personer var medlemmar i SAC år 1910 och 2037 – år 1912.⁹¹ Före första världskriget bestod organisationen huvudsakligen av lågkvalificerade arbetare (stenarbetarna var den största yrkesgruppen).⁹²

Sammanfattningsvis ska några likheter mellan Novomirskijs och Jensens anarkosyndikalistiska engagemang poängteras. De hade båda gedigna språkkunskaper, de bodde båda utomlands, bl.a. i Frankrike och de deltog båda i den internationella ideologiska debatten. Att de båda hade ett praktiskt internationellt engagemang innebär att det är högst befogat att jämföra deras syn på strategi.

---

⁸⁵ ”Gnistor”, *Brand* nr 10, 11/03 1911.

⁸⁶ ”Brands redaktion”, *Brand* nr 12, 25/03 1911.

⁸⁷ Persson, s. 201.

⁸⁸ ”Ungsocialistiska partiets kongress”, *Brand* nr 27, 06/07 1912.

⁸⁹ Persson, s. 201.

⁹⁰ Emma Hilborn, *Världar i Brand: fiktion, politik och romantik i det tidiga 1900-talets ungsocialistiska press* (Agerings bokförlag, 2014) s. 34.

⁹¹ Persson, s. 140.

⁹² Persson, s. 150.

Analys

Klass, individ, fackförening

I denna analysdel kommer jag att analysera de begrepp som Novomirskij och Jensesn förknippade *den politiska identiteten* ”anarkosyndikalisterna” med. Organiseringsformer som de förespråkade ska också beröras.

”Arbetarnas frigörelse måste vara arbetarklassens eget verk”

Uppsatsens syfte och den teoretiska modellen kräver att den sociala gruppen som Novomirskij och Jensen byggde *den politiska identiteten* på preciseras. Novomirskij inledde *Anarkisternas manifest* med citat som hänvisade till *Första internationals* principer: ”arbetarnas frigörelse måste vara arbetarklassens eget verk”.⁹³ Skriftens första kapitel rubricerades som ”Klasskampen”. I enlighet med marxister ansåg Novomirskij att varje produktionsform har en motsvarande exploateringsform. När det gällde hans egen samtid menade han att det var borgarklassen som organiserade produktionen och bestämde över fördelningen av produktionens resultat. Det var arbetarklassen, beväpnat med ”medvetande och organisering” som skulle genomföra samhällsomvälvningen.⁹⁴ Begreppet ”arbetarklass” förknippades alltså med den sociala revolutionens genomförande i *Anarkisternas manifest*.

Detta resonemang fortsatt Novomirskij i *Ur den syndikalistiska anarkismens program*. I bokens förord hävdade han anarkosyndikalismens relevans genom att framhålla att tidigare lyckades de ryska anarkisterna inte presentera vilken samhällsgrupp det var som egentligen skulle genomföra revolutionen. Han vände sig även mot den anarkistiske teoretikern Pjotr Kropotkin som enligt honom skissade det anarkistiska idealet men inte visade en tydlig väg dit. Intressant nog tog Novomirskij upp sitt marxistiska förflutna i argumentationen för en mer ”klar” anarkism. Han skrev:

Vi, ryska anarkister som genomgick den marxistiska skolan, kan inte tillfredsställa oss med de vaga, känslomässiga fraser som hos vår käre gammal lärare [Pjotr Kropotkin – min anteckning] ofta ersätter arguments plats. Vi vill grunda vår världsbild på klasskampens fasta grund, inte på den vaga ‘ömsesidiga hjälpen’.⁹⁵

Att avgränsa på ”en fast grund” vem som kommer att genomföra revolutionen betraktade alltså Novomirskij som en av sina primära teoretiska uppgifter. Klassgränserna skulle poängteras. Författaren fortsatte sitt marxisminspirerade resonemang. Med kapitalismens utveckling

⁹³ Novomirskij, *Anarkisternas manifest* (Gruppen *Den nya världens* förlag, 1905), omslag.// Novomirskij, *Manifest anarchistov-kommunistov* (Izdinie gruppi ”Novij mir”, 1905), titulnij list.

⁹⁴ Novomirskij (1905), s. 11.

⁹⁵ Novomirskij (1907a), s. 4.

koncentrerades det monopolistiska kapitalet på den ena sidan och den unifierade arbetarklassen, dvs. människor alienerade produktionsmedlen, på den andra.⁹⁶ Denna process ledde till en situation där arbetarnas kamp övergick från lokala former av motstånd, till mer globala, där motståndet från arbetare inom olika industrier och branscher integrerades med varandra.⁹⁷ I de länder där bourgeoisie redan hade etablerat sin ekonomiska makt (till dessa länder räknade författaren både Sverige och Ryssland)⁹⁸ fanns det ekonomiska förutsättningar för proletariats övertagande av produktionsmedlen genom samhällsomvälvningen. Tolkningen av begreppet ”arbetarklass” leder således till slutsatsen att Novomirskijs anarkism hade en ”industriell” karaktär: det anarkistiska idealet skulle uppnås genom revolten mot det kapitalistiska industrisamhället. Proletärer utgjorde den sociala grupp som huvudsakligen formade den anarkosyndikalistiska *politiska identiteten*.

Bönder lyste däremot med sin frånvaro i den ryske revolutionärens skrifter, trots att det var just bönder som levde i kollektiva jordbruksenheter (”obchina” eller ”mir”) som utgjorde majoriteten av kejsardömetns befolkning.⁹⁹ Bonderevolter var en vanlig företeelse under Första ryska revolutionen.¹⁰⁰ Utifrån Novomirskijs framställningar var deras plats i den anarkosyndikalistiska *identiteten* och i den anarkosyndikalistiska strategin oklar. Källmaterialet ger inga tydliga förklaringar till denna otydlighet. En möjlig anledning är Novomirskijs skrifers syfte. I *Ur den syndikalistiska anarkismens program* skrev han att ett av hans mål var att introducera det franska syndikalistiska exemplet i Ryssland.¹⁰¹ Det var kanske svårt att placera ryska bönder inom dessa diskussionsramar. Frånvaron av diskussionen om böndernas roll i Novomirskijs revolutionära strategi speglar möjligtvis det faktum att anarkosyndikalisternas inflytande begränsades till Odessa och några närliggande ukrainska städer.

Vilken samhällsgrupp formade den aktuella *politiska identiteten* enligt Albert Jensen? I likhet med Novomirskijs delvis marxistiska analys ansåg han i *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysningen från den förfuskade generalstrejken 1909* att det var arbetarklassen som skulle genomföra samhällsomvälvningen. Proletariats koncentring på den ena sidan och kapitalismens monopolisering på den andra sidan av barrikaderna ledde till det mer revolutionära tillståndet. Konflikten mellan arbetet och kapitalet beskrev Jensen som ett ”historiskt nödvändighet”.¹⁰² Jensens skrifter, precis som Novomirskijs berörde dock inte

---

⁹⁶ Novomirskij (1907a), s. 147.

⁹⁷ Novomirskij (1907a), s. 147.

⁹⁸ Novomirskij, (1907a)/s. 129.

⁹⁹ Avrich, s. 10.

¹⁰⁰ Avrich, s. 42.

¹⁰¹ Novomirskij (1907a), s. 3.

¹⁰² Jensen (1910), s. 62.

bönders roll i den sociala omvälvningen. Detta är mindre anmärkningsvärd, med tanke på att svenska bönder inte var lika revolutionära.

Det ligger alltså i de första anarkosyndikalisternas natur att dra tämligen marxisminspirerade slutsatser om arbetarklassens konsolidering och monopolkapitalismens bildande som förutsättningar till den sociala revolutionen. Det är den homogena arbetarklassen som genom den ekonomiska utvecklingen rensats från alla mellangrupper, som kommer att forma den strikta frontlinjen mot kapitalisterna och staten. Proletariatet, framför allt den industriella arbetarklassen men även alla andra grupper inom arbetarklassen, formade den anarkosyndikalistiska *politiska identiteten*.

Den socioekonomiska kontexten till anarkosyndikalistiska/syndikalistiska idéers framväxt poängterades i den tidigare forskningen. Paul Avrich berörde bakgrunden till anarkosyndikalismens spridning i Ryssland. Kejsardömet industrialiserades under 1800-talets slut; under 1890-talet fördubblades antalet fabriksarbetare.¹⁰³ Vadim Damie behandlade de internationella, framför allt de franska förhållandena. Arbetarklassen växte och proletariatet koncentrerades i stora städers gigantiska arbetarklasskvarter. Detta bidrog till känslan av solidaritet och samhörighet hos proletärerna. Under samma period ökade användningen av elektricitet och nya energiresurser implementerades. Arbetsköparna utnyttjade den ökade automatiseringen och elektrifieringen för att förstärka sin makt över produktionsprocessen och över proletärernas arbetstid; ”arbetskraften” blev däremot lättare utbytbar. Även antalet särskilt utsatta säsongsarbetare av olika slag, som inte hade en fast inkomst (t.ex. jordbruksarbetare) ökade. Samtidigt bevarade många arbetare en helhetssyn över hur hela produktionen fungerar. En stor del av arbetarklassen var övertygad om att de själva, utan företag, arbetsköpare eller förmedlare av olika slag, kunde genomföra produktionsprocessen.¹⁰⁴ Min tolkning är att Novomirskij och Jensens användning av begreppet ”arbetarklass” speglade den socioekonomiska utvecklingen som antyds i den tidigare forskningen. *Den politiska identiteten* bildade båda författarna genom att poängtera de objektivt existerande klassgränserna inom det kapitalistiska industrisamhället.

Individ och individens medvetande

Trots sina delvis marxisminspirerade socioekonomiska analyser betonade både Novomirskij och Jensen att de inte är marxister. Deras icke-marxistiska ideologi speglas i bl.a. hur de talade om den enskildes roll i revolutionen. För att behandla deras syn på *den politiska identiteten* är det alltså nödvändigt att analysera deras användning av begreppen ”individ/individens medvetande”

---

¹⁰³ Avrich, s. 72.

¹⁰⁴ Damie, s. 27 – 28.

som ofta förekommer i de två författarnas texter. Jag börjar med Novomirskij och övergår till Jensen därefter.

I boken *Var är anarkismen* som innefattar ett utförligt resonemang om denna politiska teoris filosofiska sida framhåller Novomirskij explicit att anarkismen är en individualistisk ideologi som ställer den enskilde i centrum. Redan i bokens första kapitel ”Utgångspunkten” hävdade anarkosyndikalisten sin ståndpunkt som han försvarade genom hela skriften: ”enligt den anarkistiska doktrinen är människan inte samhällets blinda verktyg utan dettas grundläggande element, dettas enda faktor”.¹⁰⁵ Kollektiv kontroll över produktionskrafterna, allas obegränsade tillgång till produktionens resultat, direktdemokrati och alla andra emancipatoriska attribut tjänade alltså det anarkistiska huvudmålet – individen, den enskildes fullständiga befrielse och självförverkligande.

I *Ur den syndikalistiska anarkismens programs* kapitel ”Ett par ord om produktionskrafterna” diskuterade författaren en fråga som i hans mening uppfyller en vattendelande funktion mellan anarkister och marxister, nämligen i vilken mån determinerar dessa krafter historiens gång och vilka möjligheter har den enskilde att ingripa i den historiska processen. Produktionskrafternas utveckling öppnade möjligheter för olika utvecklingslinjer, den determinerade inte dem, menade författaren. ”Historiens *skapare* betraktar vi inte verktyget utan verktygets ägare – människan”,¹⁰⁶ fastställde Novomirskij begreppets ”individs” förhållande till produktionskrafterna. Anarkosyndikalistens ståndpunkt var att den enskildes subjektiva viljeakt kunde förändra sociala villkor.

Tidigare klargjorde jag att det var arbetarklassen som skulle genomföra den sociala omvälvningen enligt Novomirskij. Det var dock inte vilken arbetarklass som helst utan sådan som har rätt medvetande och kampvilja. ”Inte en disciplinerad flock utan en kraftfull förening av fria, stolta och modiga individer”¹⁰⁷ – på detta sätt beskrev Novomirskij den klassgemenskap som kommer att göra revolution. Vidare utvecklar han sitt resonemang om moraliska egenskaper som måste uppenbaras i striden. Den kommande revolutionen kom att ha ”etisk” karaktär, framhöll han. Det betydde att goda etiska karaktärsdrag skulle utmärka den revolutionära tidens människa. Novomirskij talar bl.a. om ”martyrer och hjältar” som skriver historia med sitt medvetande och sin vilja, speglade i handlingar.¹⁰⁸ Denna diskussion ledde till strategiska slutsatser om den aktiva minoritetens särskilda roll i revolutionen.

---

¹⁰⁵ Novomirskij, *Vad är anarkismen* (Arbetets röst, 1907b), s. 2.// Novomirskij, *Chto takoe anarchizm* (Golos tryda, 1907b), s. 2.

¹⁰⁶ Novomirskij, (1907a), s. 15.

¹⁰⁷ Novomirskij, (1907a), s. 144.

¹⁰⁸ Novomirskij, (1907a), s. 145.

Ett ständigt återkommande filosofiskt resonemang om individens nödvändiga autonomi som vi ser hos Novomirskij saknas i Jensens skrifter. Detta kan bero på olikheter i filosofiska åskådningar mellan dem men även på skillnader mellan den ryska ideologiska kontexten och den svenska: den ryska mer utvecklade anarkistiska miljön krävde mer uppmärksamhet till det filosofiska begreppet ”individ”. Individens medvetandes roll i den revolutionära processen definierades däremot i liknande drag i Jensens skrifter. *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909* inleddes med en diskussion om förhållandena mellan de ekonomiska villkoren och individens subjektiva vilja. Ungsocialisten definierade vad som räknas som generalstrejk hos de franska revolutionära syndikalisterna och vad som skiljer detta kampmedel från den svenska Storstrejken. Jensen menade att den förstnämnda är ett resultat av samspelet mellan socioekonomiska faktorer, dvs. proletariats och kapitalets konsolidering, å ena sida och ”proletariats revolutionära vilja och medvetande” å den andra.¹⁰⁹ Detta revolutionära medvetande saknades hos svenska arbetare år 1909 och därför var de dömda till nederlag. Storstrejken började ”utan att befruktas av massans revolutionära vilja och medvetande”¹¹⁰ – på detta sätt beskrev Jensen huvudorsaken till de strejkandes nederlag. Arbetarklassen utifrån sitt objektiva förhållande till produktionsmedlen var ingen revolutionär kraft per automatik. Det revolutionära proletariats var således inte bara en samhällsklass utan en förening av självständiga individer.

Detta resonemang utvecklas vidare i skriften. I enlighet med Novomirskij menade Jensen att individens bästa personliga egenskaper skulle demonstreras under kampens gång; inte bara ett nytt samhälle men även en ny, mer självständig människa, med stolthet och värde, skulle skapas under revolutionen.¹¹¹ Precis som Novomirskij ställde Jensen begreppet ”individens medvetande” mot den autoritära disciplinen inom arbetarklassen. Den ryske anarkosyndikalisterna jämförde en disciplinerad folkmassa med en ”flock”; den svenske ungsocialisten menade egentligen exakt samma sak. ”Som socialdemokrater och statsocialister vilja de den lagliga disciplinen, således den ofria, tvångsordnade underkastelsen”¹¹² – på ett sådant sätt beskrev Jensen den autoritära disciplinens destruktiva funktion under Storstrejken.

I skriftens avslutande del framhöll Jensen en strategisk slutsats att den nybildade SAC kommer att skapa, till skillnad från den gamla fackföreningsrörelsen, den nya världens människor som behövdes för samhällsomvälvningen:

---

¹⁰⁹ Jensen (1910), s. 3.

¹¹⁰ Jensen (1910), s. 4.

¹¹¹ Jensen (1910), s. 85.

¹¹² Jensen (1910), s. 86.

För att kunna framskapa en rörelse duglig att genomföra proletariatets socialistiska uppgift [...] har den nya organisationen helt brutit med den gamla organisationens auktoritärt centralistiska och byråkratiska system och byggt på decentralisationens antiauktoritära principer, som lägger ansvaret på arbetarna själva och därmed bidrager att skapa personligheter istället för en själlös massa. I stället för en koncentration av myndigheten, vilja dessa revolutionärer, som hålla individens självständighet över massans kadaverlydnad, en koncentrerad av kraften betingad av målmedvetenhet och en utpräglad solidaritetskänsla.¹¹³

Precis som Novomirskij hävdade Jensen, på *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909* sista sida, att den kommande revolutionen skulle bli ”den sociala heroismens tid, full av nya hjältebragder och stordåd”.¹¹⁴ Han betonade således den anarkistiska idén om de rätta etiska egenskapernas avgörande roll för den kommande revolutionen. Revolutionen var alltså inte bara en social process utan den enskildes subjektiva viljeakt. *Den politiska identiteten* som vi ser i Novomirskij och Jensens skrifter utmärktes även av idéer om hjältehandling och självuppoffring.

Både Novomirskij och Jensen placerade de rätta individuella egenskaperna bland de strategiska förutsättningarna för den sociala revolutionens genomförande. Det hänger uppenbarligen ihop med dessa författares tankar om att arbetarna skulle ta över produktionen under och efter samhällsomvälvningen. Då krävdes det självständiga människor som skulle kunna förvandla samhället utifrån direktdemokratiska principer, utan någon institutionaliserad makt. Samma principer skulle således inrikta den förrevolutionära kampen. De avgörande beslut under stridens gång var varje proletärs angelägenhet som inte skulle delegeras till någon auktoritär ledning. Vanliga proletärer skulle ha vilja och handlingskraft för att förverkliga dessa beslut.

Utifrån min analys av de två författarnas skrifter ser vi att individcentrerad syn utmärkte den internationella anarkosyndikalismen. Här vill jag också komplettera den tidigare forskningen. Lennart K. Persson skriver att SAC bildande inte var en isolerad företeelse utan det var en del av den internationella utvecklingen. Samma år 1910 bildades flera (anarko)syndikalistiska organisationer runt om Europa. Han förklarar detta med socioekonomiska utvecklingsprocesser och socialdemokratins allt mer moderata agerande.¹¹⁵ Utifrån min analys av Novomirskijs och Jensens uppfattningar kring begreppen ”individ” vill jag även tillägga att den nya internationella fackliga rörelsen starkt präglades av den anarkistiska synen på individen. Från det internationella perspektivet kan det vittna om anarkistiska idéer

---

¹¹³ Jensen (1910), s. 126.

¹¹⁴ Jensen (1910), s. 128.

¹¹⁵ Persson, s. 138.

bredare spridning bland arbetarmassorna. Detta resonemang kan vidareutvecklas i nya forskningar genom att involvera ny empiri.

Facklig rörelse

Det här avsnittet, som avslutar kapitlet som analyserar *den politiska identiteten*, kommer avhandla den revolutionära arbetarklassens organisationsform. Arbetares fackliga organisering är den övergripande form som sätter diskussionens gränser i detta fall. I dessa gränser ingår även idéerna om facklig direkt aktion som utmärkte den internationella syndikalistiska rörelsen. Utifrån källmaterialet kommer jag att visa hur denna övergripande organiseringsmetod skulle appliceras i de nationella kontexterna, i Ryssland och i Sverige.

Innan jag diskuterar de organiseringsformer som Novomirskij argumenterade för kommer ett par ord om den relevanta kontextens till författarens resonemang att sägas. Första ryska revolutionen demonstrerade ett principiellt nytt sätt att organisera det arbetande folket – arbetarråden (sovjeter). Råden organiserades lokalt efter direktdemokratiska principer och inkluderade alla regimen motståndare, deras syfte var att omorganisera produktionen och att göra motstånd mot tsarismen. Deras militära kommittéer planerade väpnade massaktioner och ledde upproren.¹¹⁶ I *Ur den syndikalistiska anarkismens program* som skrevs under revolutionens gång framhöll Novomirskij att råden lyckades att utveckla revolutionen mot dennes yttersta mål – till en politisk och till ekonomisk befrielse.¹¹⁷ Han fastställde även de ryska anarkisternas akuta taktiska uppgift i den pågående sociala striden: att arbeta i råden och att överlämna produktionen i rådets händer i de områden där dessa etablerade sin kontroll.¹¹⁸

Samtidigt pläderade Novomirskij för att flytta kampens tyngsvikt åt det ekonomiska området. Detta skulle ske redan i den pågående revolutionen. I *Anarkisterna-kommunisternas manifest* skrev Novomirskij att revolutionär strategi och taktik skulle ”upptäckas i det existerande samhällets inandöme”.¹¹⁹ Vad menades med detta? Det är arbetarklassens fackliga organisationer som bildades i den kapitalistiska ordningen som både var strategins kärna och det kommande samhällets frö, ansåg Novomirskij: de skulle genomföra samhällsomvälvningen och överta produktionen.¹²⁰

Men räckte det med klasstillhörighet för att ingå i den anarkosyndikalistiska organiseringsformen, den fackliga rörelsen? Här går Novomirskijs idéer tydligen isär med CGT:s Amiensresolution. I *Ur den syndikalistiska anarkismens programs* kapitel ”Fackföreningsrörelsen, socialdemokratin och den revolutionära syndikalismen” diskuterade

---

¹¹⁶ Avrich, s. 80 – 81.

¹¹⁷ Novomirskij, (1907a), s. 180.

¹¹⁸ Novomirskij, (1907a), s. 184.

¹¹⁹ Novomirskij (1905), s. 27.

¹²⁰ Novomirskij (1905), s. 29.

författaren de syndikalistiska rörelserna i Europa och USA¹²¹ och resonerade kring syndikalismens introduktion i Ryssland. Novomirskij hävdade att syndikalismen inte är ett socialt ideal i sig utan en kamppraktik.¹²² Det var samtidigt självklart för Novomirskij att denna praktik skulle kombineras med den anarkistiska ideologin. I bokens sammanfattande kapitel ”Den syndikalistiska anarkismens programprojekt” poängterade författaren att den revolutionära fackliga rörelsen borde vara tydligt anarkistiskt.¹²³ Inträdet i den fackliga gemenskapen krävde således anarkistisk ideologisk åskådning.

Novomirskij framhöll också att anarkosyndikalistiska fackföreningar skulle vara ”endast olagliga och hemliga”.¹²⁴ Alla tankar på något samarbete med staten exkluderas därmed. Alla anarkosyndikalistiska fackföreningar borde snarast bilda centralorganisationen *Revolutionär Allrysk Arbetarförening* som skulle samarbeta med den internationella revolutionära fackliga rörelsen.¹²⁵ Idén om internationellt samarbete var således ständigt närvarande hos författaren.

Revolutionärens organisatoriska förslag var dock inte begränsad till den fackliga rörelsen. I *Ur den syndikalistiska anarkismens programs* kapitel ”Anarkism, organisering och parti” beskrev han det största problem utifrån det revolutionära perspektivet: de ryska anarkisterna var inte förenade i ett enhetligt förbund.¹²⁶ Anarkisterna borde alltså förenas i ett anarkistiskt parti.¹²⁷ Enligt Novomirskij var *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister* detta partis grund.¹²⁸ Författaren underströk även att han inte förespråkade någon vertikal organiseringsform utan en direktdemokratisk. Partiet definierades som ”*frihetlig förening av individer för kampen för det gemensamma målet*”.¹²⁹ Denna förening skulle bidra till den revolutionära fackliga rörelsens bildande med sin agitation men skulle även ta på sig den aktiva minoritetens uppgifter. Så skildrades gruppens/partiets roll i kapitlet ”Den syndikalistiska anarkismens programprojekt”: ”bedriva permanent revolutionär kamp mot staten, tillfoga den hänsynslös slag, försvaga och förstöra den”.¹³⁰

Det bör tilläggas att den ryske anarkosyndikalisten aldrig lyckades att bilda en fungerande facklig rörelse i Odessa även om *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister* var en talrik organisation och hade en framträdande roll i sjömännens strejk hösten 1906 – våren 1907.¹³¹

---

¹²¹ Novomirskij (1907a), s. 151.

¹²² Novomirskij (1907a) s. 155 – 156.

¹²³ Novomirskij (1907a), s. 196.

¹²⁴ Novomirskij (1907a), s. 196.

¹²⁵ Novomirskij (1907a), s. 196.

¹²⁶ Novomirskij (1907a), s. 178.

¹²⁷ Novomirskij (1907a), s. 178.

¹²⁸ Novomirskij (1907a), s. 173, fotnot.

¹²⁹ Novomirskij, (1907a), s. 172 – 173; *kursivering* är Novomirskijs.

¹³⁰ Novomirskij (1907a), s. 196.

¹³¹ Novomirskij (1926), s. 266 – 270.

Huvudanledningen till detta var gruppens nederlag och regimen repressalier. Hans resonemang om den önskvärda organiseringsformen hade alltså mer abstrakt och teoretisk karaktär.

Kontexten till Albert Jensens diskussion om organisationsformer var Storstrejkens misslyckande. Författaren angrep SAP:s och LO:s doktrin om ”arbetarrörelsens två ben” som innebar fackföreningarnas underordnade ställning i förhållande till partiet. Den gamla fackföreningsrörelsen förkrossande nederlag 1908 – 09 bevisade denna modells förkastlighet, menade han.¹³² Precis som Novomirskij förespråkade han organisationen på det ekonomiska området vilket förverkligades av SAC. Varför? Det var ett krav utifrån det revolutionära strategiska perspektivet: den nya fackföreningsrörelsens huvudmål var att överta produktionsmedlen genom samhällsomvälvningen.¹³³ SAC betraktades alltså som det nya samhällets kärna.

Några viktiga likheter som bevisar att Novomirskijs och Jensens förde diskussion inom samma ideologiska ramar skall poängteras. De svenska anarkosyndikalisternas verksamhet hade uppenbarligen mindre konspiratorisk karaktär på grund av olika nivåer av statsapparatusens förföljelser. Trots detta hävdade Jensen, precis som Novomirskij, att den nya fackliga organisationen borde agera utan hänsyn till lagarna: han talade om ”framtidens våldsamma jättekamp” som SAC och *Ungsocialistiska Partiet* skulle föra.¹³⁴ Anarkosyndikalisternas nihilistiska syn på lagen formades alltså utifrån denna rörelses principer; direkt aktion skulle och borde bryta mot lagen. Det är intressant att båda författarna, utan att ha läst varandras skrifter, förespråkade en två-organisationsmodell. Novomirskij talade om ett anarkistiskt parti som skulle fungera vid sidan av de anarkosyndikalistiska fackliga organisationerna. Ett liknande resonemang hade Jensen under SAC:s konstituerande kongress när han argumenterade för *Ungsocialistiska Partiets* samexistens med den nybildade rörelsen på jämlika villkor.¹³⁵ Detta resonemang förekom även på andra ställen.¹³⁶ Vadim Damie berör ett känt exempel på ett liknande samarbete: den spanska anarkosyndikalistiska fackliga rörelsen *Confederación Nacional del Trabajo* (CNT) och det anarkistiska förbundet *Federación Anarquista Ibérica* (FAI) under decenniet innan Spanska revolutionen 1936.¹³⁷ Ett sådant resonemang förekom i Ryssland och Sverige redan innan första världskriget; i Sverige existerade dessutom en organisatorisk modell som hade likheter med den spanska.

Utifrån diskussionen om den aktuella *politiska identiteten* är det även viktigt att uppmärksamma Jensens syn på den fackliga organisationen utifrån förhållandet mellan anarkism

---

¹³² Jensen (1910), s. 23.

¹³³ Jensen (1910), s. 125.

¹³⁴ Jensen (1910), s. 50.

¹³⁵ *Protokoll för vid Sveriges Arbetares Centralorganisations Konstituerande kongress*, s. 15.

¹³⁶ Albert Jensen, ”Anarkism – syndikalism”, *Brand* nr 2, 13/01 1912.

¹³⁷ Damie, s. 399 – 414.

och syndikalism. Är det ideologi eller klasstillhörighet som formar primära ramar för inträde i det nya fackliga rörelsen? Tidigare har vi sett Novomirskijs åsikter i denna fråga; nu står Jensen i fokus. Den internationella kontexten formade bakgrunden till Jensens resonemang: bland svenska revolutionärer diskuterades den österrikiske anarkisten Pierre Ramus broschyr *Syndikalism och Anarkism* som tidigare spreds i andra länder.¹³⁸ Frågan om i vilket mån SAC borde ha en anarkistisk karaktär blev aktuell i det svenska sammanhanget. Jensens linje var relativt försiktig. I den första av sina två artiklar ”Anarkism – syndikalism” hävdade han att SAC skulle bildas utifrån klasstillhörighet, inte strikta ideologiska ramar.¹³⁹ I den andra artikeln, som publicerades januari 1912, utvecklade Jensen denna diskussion. Syndikalismen var en produkt av den objektiva ekonomiska utvecklingen, menade han. Det var just klassgränserna som formades under de rådande socioekonomiska förutsättningarna, som skulle bilda den nya fackliga rörelsens gränser. Syndikalismen var alltså endast proletärens kamprörelse då det var just proletärer som exploaterades genom alienation av produktionsmedel och lönearbete. Jensen ansåg t.o.m. att det var orimligt om de individer som inte var proletärer skulle ansluta sig till SAC – för dessa måste finnas ett annat sätt att organisera sig.¹⁴⁰ Samtidigt krävde Jensen ingen ideologisk ”renhet” för medlemskap i den nya fackföreningsrörelsen: alla kampvilliga arbetare kunde ansluta sig till SAC, oavsett om de var anarkister eller inte. Men Jensen var ingen renodlad syndikalist, utan han hade en anarkistisk åskådning. Enligt honom skulle det anarkistiska ideologiska medvetandet spela avgörande roll under revolutionen för att fördjupa denna sociala process. ”Om syndikalismen lyckas att förverkliga sitt ekonomiska samhällskrav och övertager produktionen, så har den därmed icke förverkligat anarkismen. Här börjar då den allvarligaste uppgiften för oss anarkister att föra utvecklingen vidare”,¹⁴¹ skrev han i den andra artikeln ”Anarkism – syndikalism”. Syndikalismen skulle alltså utvecklas åt det anarkistiska hållet under kampens gång. Jensens höll sig relativt nära CGT:s Amiensresolution även om han manifesterade en egen anarkistisk åskådning. Det nybildade SAC var dock framför allt en klassorganisation för honom, den strikta anarkistiska ideologin var inte ett måste för inträdet i den gemenskap som betecknas med den teoretiska termen *politisk identitet*.

Begreppet ”fackförening” som revolutionär organisation hade samma grunddrag i Novomirskijs och Jensens framställningar. Den fackliga rörelsen som formades i det gamla systemet skulle genomföra samhällsomvälvningen och överta produktionen. Det fanns dock också olikheter mellan dem. Inträde i *den politiska identiteten* innebar tydligen större hängivenhet till det anarkistiska idealet för Novomirskij än för Jensen. Den svenske författaren

---

¹³⁸ Albert Jensen, ”Anarkism – syndikalism”, *Brand* nr 50 A, 16/12 1911.

¹³⁹ Albert Jensen, ”Anarkism – syndikalism”, *Brand* nr 50 A, 16/12 1911.

¹⁴⁰ Albert Jensen, ”Anarkism – syndikalism”, *Brand* nr 2, 13/01 1912

¹⁴¹ Albert Jensen, ”Anarkism – syndikalism”, *Brand* nr 2, 13/01 1912.

menade däremot att alla medlemmar i SAC inte skulle vara anarkister utan organisationen skulle omfatta hela klassen. Medlemskap i *Ungsocialistiska Partiet* krävde dock eventuellt tydligare ideologisk ställningstagande; jag återkommer till detta i följande analysdel. I alla fall ser vi ett slags ”gradering” på skalan anarkism – syndikalism inom samma politiska filosofi där Novomirskij var närmare den anarkistiska och Jensen den syndikalistiska polen. Denna gradering speglades även i den *konfliktrepertoar* som de två författarna förespråkade.

Jag sammanfattar vem som ingår i den anarkosyndikalistiska *politiska identiteten*, dvs. den anarkosyndikalistiska rörelsen, enligt Novomirskij och Jensens skrifter. Det är framför allt arbetarklassen. *Den politiska identiteten* ”anarkosyndikalisterna” formades således utifrån de gränser som objektivt existerade inom det industriella kapitalistiska samhällets ramar. De två anarkosyndikalisterna drog däremot en tydlig gräns mellan lydig ”massa” av arbetare å ena sida och självständiga, stridsvilliga individer med högre etiska egenskaper som skulle genomföra samhällsomvälvningen, å den andra. Deras syn på arbetarklassen påverkades av marxismen men deras syn på individen var klart anarkistisk: det är individens medvetande och handlingar som formar historia i slutändan. I deras syn på individen ser vi även förhållande mellan mål och metod: deltagande i den anarkosyndikalistiska rörelsen krävde större självständighet och medvetande och just sådana människor skulle kunna bilda det frihetliga efterrevolutionära samhället. Den fackliga rörelsen var den organiseringsform som Novomirskij och Jensen förespråkade. Denna rörelse betraktades som det kommande samhällets frö eftersom den kom att ta över produktionen under samhällsomvälvningen.

Den anarkosyndikalistiska politiska identiteten hängde ihop med långsiktigt organisatoriskt arbete inom just arbetarklassen. En konflikt mellan anarkosyndikalisterna och socialdemokratin var således oundviklig. Detta kommer att beröras i uppsatsens följande analysdel.

Fiender och opponenter

Den teori som jag använder mig av innebär att visa vem som var på den andra sidan av den gräns som omfattade den aktuella *politiska identiteten*, dvs. ”vem är vi inte”. Det gör jag genom att besvara frågeställningens andra delfråga. Fiender och opponenter kommer att befinna sig i fokus. De begrepp som de två anarkosyndikalisterna positionerade sig mot kommer att analyseras. Att anarkosyndikalister stred mot staten och kapitalismen är en självklarhet, men deras syn på såväl staten och kapitalismen kommer att beröras för att det är viktigt utifrån den anarkosyndikalisternas strategi. Novomirskijs och Jensens syn på socialdemokratins formades utifrån deras syn på staten; författarnas polemik mot socialdemokraterna kommer att beröras. Anarkosyndikalisternas ”opponenter” var de anarkister som inte var anarkosyndikalister; diskussionen inom den anarkistiska rörelsen är särskilt viktig för att behandla Novomirskijs och Jensens åsikter om önskvärda kampmedel. Deras syn på de anarkistiska ”opponenternas” metoder blir en övergång till just anarkosyndikalisternas *contentious performances* och *konfliktrepertoarer*.

Staten – kapitalismen

Den som är bekant med marxistisk grundterminologi vet att enligt de flesta marxister utgör organiseringen av produktionen samhällsordningens ”bas” och de politiska institutionerna – ”överbyggnad”. Hur förhåller sig den anarkosyndikalistiska ideologin i Novomirskijs och Jensens mening till denna modell? I Novomirskijs *Anarkisterna-kommunisternas manifest* ingår kapitlet ”Staten”. Där menade författaren att det ekonomiska förtrycket och det politiska förtrycket formades samtidigt. De skulle också förstöras på samma gång.¹⁴² I denna relativt korta skrift varnade anarkosyndikalisten för de socialister som ville bevara staten efter privatäganderättens avskaffande: i en sådan stat kom proletärerna att förvandlas till ”industrisoldater” för den nya makten.¹⁴³ De skulle förbli alienerade ekonomisk och politisk frihet. Den ryske anarkosyndikalistens strategi handlade alltså om en engångsrevolution som skulle förstöra staten och kapitalismen samtidigt. Begreppet ”stat” stod således inte för den marxistiska ”överbyggnaden” för honom utan staten var ett förtryckssystem.

Albert Jensen uttryckte en liknande syn på staten, trots att den svenska ideologiska kontexten präglades av marxismen i högre grad. I *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909* gjorde han en kort historisk återblick och tog upp ett exempel som förekom flitigt hos revolutionära publicister: Franska revolutionen. Då menade ungsocialisten att det diktatoriska jakobinska konventet spelade en negativ roll för

---

¹⁴² Novomirskij (1905), s. 27.

¹⁴³ Novomirskij (1905), s. 24.

folkets befrielse.¹⁴⁴ Staten kunde alltså inte vara revolutionärernas verktyg utan skulle förstöras tillsammans med det kapitalistiska förtrycket. Utifrån detta resonemang framhöll Jensen sin följande anarkistiska slutsats:

Nej, en nutida regering måste alltid vara och bli en klassregering, och all framtida regering, demokratisk, republikans, socialdemokratisk eller vad den vara må, blir alltid tyranni mot friheten, blir alltid ett organ för upprätthållande av det organiserade våldet.¹⁴⁵

Novomirskij och Jensen betonade alltså samma ståndpunkt som speglade deras syn på strategin: den egentliga friheten är omöjlig i statens gränser oavsett denna stats karaktär. Statens existens i sig innebar ett förtryck och skulle således förstöras. Utifrån strategins synpunkter betyder detta att de förespråkade en engångsrevolution som skulle ha både ekonomisk och politisk karaktär. På denna punkt vänder jag mig mot den tidigare forskningens slutsatser. Lennart K. Persson karakteriserar på ett följande sätt SAC:s taktik under dennas första år: fackföreningens kamp ”skulle riktas mot basen, dvs. rådande produktionsordningen”.¹⁴⁶ Men Jensen använde inte sig av den marxistiska modellen ”bas – överbyggnad” i sina skrifter år 1910 – 1912. Det är inte heller vanligt av författare i *Brands* under denna period, som ibland var medlemmar i SAC eller i alla fall ingick i samma ideologiska miljö.¹⁴⁷ Perssons källmaterial är bredare än min och i sina källor finner han eventuellt underlag för sitt påstående. Min begreppshistoriska och hermeneutiska ansats tillåter mig däremot inte hävda att Jensen ville ”rikta kampen mot basen” därför att ett sådant marxistiskt resonemang saknades överhuvudtaget hos honom. Som vi ser betraktade han inte staten som bara ”överbyggnad”; kapitalismens likvidering betydde inte underklassens automatiska befrielse från staten för honom. Jag vill understryka att man bör vara försiktigt med den marxistiska begreppsapparaten användning när man talar om en annan (revolutionär) ideologisk åskådning för att undvika missvisande resultat.

Mot socialdemokratin

Jensen och Novomirskijs syn på staten är integrerad med deras syn på socialdemokratin. Som anarkister ville de förstöra staten under en engångsrevolution. Detta ville inte socialdemokraterna. Den anarkosyndikalistiska åskådningen, som den presenterades i Novomirskij och Jensens verk, utmärktes av ett harmoniskt förhållande mellan mål och medel. Revolutionens mål var den fackliga rörelsens övertagande av produktionsmedlen, anarkin och den ekonomiska kommunismen; vägen dit var kampen som fördes genom direkt aktion som

---

¹⁴⁴ Jensen (1910), s. 75.

¹⁴⁵ Jensen (1910), s. 75.

¹⁴⁶ Persson, s. 184.

¹⁴⁷ Persson, s. 176.

övergripande kampform. ”*Revolutionen för folket och som genomförs av folket själv*”¹⁴⁸ – på det sätt skildrade Novomirskij denna harmoni i *Ur den syndikalistiska anarkismens program*. Den anarkosyndikalistiska strategin var således arbetarklassens strategi; det var vanliga arbetare som tog strategiska beslut. Så var inte i fallet med socialdemokraterna, enligt de två författarna, utan socialdemokratin, precis som staten, innebar minoritets styre över majoritet, som var alienerad inflytande.

Innan vi tittar närmare på Novomirskijs och Jensens framställningar vill jag också förtydliga hur begreppet ”socialdemokrati/socialdemokrater” använts i källmaterialet. I begreppets ramar inkluderade Novomirskij och Jensen framför allt RSDAP:s och SAP:s organisatoriska strukturer och ideologiska underinriktningar. Även de praktiker som befann sig i opposition till direkt aktion kunde kallas för socialdemokratiska i den svenska kontexten, som vi kommer att se.

Paul Avrich ansåg att många Första ryska revolutionens anarkister påverkades av den polsk-ryske socialistiske teoretikern Jan Waclaw Machajskis idéer. Enligt Machajski borde arbetarklassen befria sig från det förtryck som utövades av samhällsgruppen intelligentia inom själva revolutionära rörelsen. Han varnade dessutom för en utveckling innebärande att efter revolutionen skulle intelligentian överta organiseringen av produktionen och skapa ett slags expertvälde; de arbetande klasserna skulle således förbli alienerade produktionsmedel och produktionens resultat.¹⁴⁹ I sin memoarartikel ”Den anarkistiska rörelsen i Odessa” skrev Novomirskij att Machajskis idéer spreds bland Odessas arbetare redan 1904.¹⁵⁰ Dessa idéer gjorde ett tydligt intryck på hans egna polemiska angrepp mot socialdemokratin.

Novomirskij vände sig mot flera ledande socialdemokrater som hade betydelse både i Ryssland och internationellt: Bernstein, Kautsky, mensjeviken Plechanov och bolsjeviken Lenin. De två sistnämnda agerade i den ryska kontexten. Novomirskijs syn på dem är mer intressant utifrån uppsatsens syfte. I *Ur den syndikalistiska anarkismens programs* kapitel ”Socialdemokratins klasskaraktäristik” kallade han explicit socialdemokratin för ”intelligentians parti”.¹⁵¹ Dettas mål var att uppnå parlamentarism och erövra politisk makt som inte leder till arbetarklassens egentliga befrielse.¹⁵² Sådana politiska reformer, som skapandet av riksduman genom Oktobermanifestet 1905, skulle gynna intelligentian och bourgeoisien men den gav ingenting till arbetarklassen som stod i revolutionens första led. Arbetarnas mål var

---

¹⁴⁸ Novomirskij (1907a), s. 156; *kursivering* är Novomirskijs.

¹⁴⁹ Avrich, s. 103 – 105.

¹⁵⁰ Novomirskij (1926), s. 247.

¹⁵¹ Novomirskij (1907a), s. 109.

¹⁵² Novomirskij (1907a), s. 109 – 110.

engångsrevolution, inte en svag politisk demokratisering som Plechanov pläderade för. Därför stod Plechanov närmare liberalerna, inte revolutionärerna, i den pågående revolutionen.¹⁵³

Efter kritik av Plechanov vände sig Novomirskij mot en mer radikal figur inom den ryska socialdemokratin, Lenin. Utifrån den aktuella ideologiska kontexten angrep anarkosyndikalists framför allt hans berömda pamflett *Vad bör göras?* Novomirskij vände sig mot Lenins kända tes att fackliga organisationer per definition var reformistiska och att själva arbetarklassen saknade revolutionärt medvetande samt att sådant medvetande endast kunde föras in genom den organiserade intelligentian.¹⁵⁴ Enligt anarkosyndikalisterna förklarades socialdemokraternas ståndpunkter med dennes egentliga avsikt: Lenin ville uppnå politisk makt på arbetarklassens bekostnad. Den revolutionära arbetarrörelsen hade verkligen inte disciplinerat ”medvetande” i Lenins mening, på grund av att politiska institutioner och parlamentariska metoder befann sig i opposition mot arbetares direkta aktion och betraktades således som förkastliga. Angående reformismen svarade Novomirskij att det var just socialdemokraterna som begränsade revolutionen med politiska mål; RSDAP:s strategi var således i opposition till engångsrevolutionen.¹⁵⁵ De anarkistiska idéer som betonade arbetares direktaktion krävde däremot inte intelligentias eller någon annan härskargrups privilegierade särställning.¹⁵⁶ Novomirskij drog alltså både klassgränsen och gränsen i synen på arbetarklassens mål och metod i sin framställning av det ryska RSDAP: ”socialdemokratin är den organiserade intelligentian som leder de lurade mörka arbetarmassorna efter sig”.¹⁵⁷ Om den anarkosyndikalistska strategin formades av arbetarklassens revolutionära fackliga rörelse så formulerades socialdemokraternas politik av en privilegierad intelligentiagrupp som usurperade rätten att bestämma i arbetares namn, menade författaren.

De svenska politiska, socioekonomiska och ideologiska kontexterna skilde sig naturligtvis från dem i Ryssland. Om Novomirskij menade att RSDAP ville utnyttja arbetarnas kampuppoffringar för intelligentiaklassen politiska mål så ansåg Jensen att SAP redan blivit ett ”samhällsbevarande” parti med politisk inflytande som inte var intresserad av någon radikal samhällsförändring.¹⁵⁸ När det gällde strategin så höll Jensens grundkritik mot socialdemokratin dock samma riktlinjer som Novomirskij. SAP:s hierarkiska organiseringsform innebar att en liten privilegierad grupp avgjorde ”vad bör göras”. SAP:s och LO:s ”rationella klyvning” under Storstrejken, som betydde att de arbetare som inte arbetade på *Svenska Arbetsgivarförbundet*

---

¹⁵³ Novomirskij (1907a) s. 112 – 113.

¹⁵⁴ Novomirskij (1907a), s. 113.

¹⁵⁵ Novomirskij (1907a), s. 114.

¹⁵⁶ Novomirskij (1907a), s. 113 – 114.

¹⁵⁷ Novomirskij (1907a), s. 114.

¹⁵⁸ Jensen (1910), s. 9.

(SAF) företag skulle återgå till arbetet, var Jensens exempel på detta.¹⁵⁹ Arbetarklassens protestenergi utnyttjades således av partiledarna för dessas egna intressen.

Jag exemplifierade Novomirskijs kritik av den ryska socialdemokratien med hans publicistiska attacker mot Plechanov och Lenin. Det svenska källmaterialet innehåller också ett intressant exempel av gränsdragning gentemot socialdemokratien. Jensen diskuterade, precis som Novomirskij, förhållandet mellan mål och metod i sina polemiska utfall. Enligt Jensen förekom det socialdemokrater även i den ungsocialistiska rörelsens led. Innan *Ungsocialistiska Partiets* kongress juni 1912 utspelades en öppen konflikt mellan honom och Carl G. Schröder, ungsocialisten som startade och redigerade *Nya Folkviljan*, rörelsens andra tidning efter *Brand*. Det gick så pass långt att Jensen yrkade på att Schröder skulle avvisas från kongressen.¹⁶⁰ Schröders ansökan till att delta i kongressen avlogs. Den formella anledningen deklarerades: han var socialdemokrat.¹⁶¹ Här bör det tilläggas att Schröder inte kunde vara en organiserad socialdemokrat eftersom han uteslutits från SAP tillsammans med *Brands* tidigare redaktör Hinke Bergegren år 1908.¹⁶² Angreppet handlade alltså om hans åsikter framför allt. Efter kongressen publicerade Jensen artikeln ”Socialdemokraten Schröder” i *Brand* där han preciserade sina anklagelser.

”Vad är det som konstituerar ungsocialismens väsenskillnad och motsats till socialdemokratien?”¹⁶³ – efterlyste Jensen. Var det antimilitarismen? Inte riktigt, svarade författaren, för att *Socialdemokratiska Ungdomsförbundet* (ungdemokraterna) var också antimilitaristiskt. Var det religionskritiken? Nej, för man kunde vara ateist och socialdemokrat samtidigt. Den egentliga frontlinjen berörde mål och medel, hävdade Jensen. *Ungsocialistiska Partiets* mål var anarkin och den ekonomiska kommunismen som skulle uppnås genom direkt aktion medan socialdemokratiens politiska riktpunkt definierades som statsocialismen, som skulle uppnås genom parlamentariska metoder.¹⁶⁴ Det socialdemokratiska målet ”betyder [...] ingen väsentlig grundförändring av det ekonomiska” och metoden är ”långt ifrån att fostra människorna till individer, tvärtom skapar dem till slavar”.¹⁶⁵ Enligt Jensen visade Schröders förhållande till parlamentarismen hans egentliga politiska fysiologi. Bland konkreta bevis som togs upp i skriften var bl.a. att *Nya Folkviljan* ogärna publicerade artiklar med antiparlamentariska ståndpunkter.¹⁶⁶ Här ser vi att hängivenhet till de

---

¹⁵⁹ Jensen (1910), s. 82.

¹⁶⁰ Albert Jensen, ”Socialdemokraten Schröder”, *Brand* nr 34, 24/08 1912.

¹⁶¹ ”Ungsocialistiska partiets kongress”, *Brand* nr 27, 06/07 1912.

¹⁶² Albert Jensen, ”Socialdemokraten Schröder”, *Brand* nr 34, 24/08 1912.

¹⁶³ Albert Jensen, ”Socialdemokraten Schröder”, *Brand* nr 34, 24/08 1912.

¹⁶⁴ Albert Jensen, ”Socialdemokraten Schröder”, *Brand* nr 34, 24/08 1912.

¹⁶⁵ Albert Jensen, ”Socialdemokraten Schröder”, *Brand* nr 34, 24/08 1912.

¹⁶⁶ Albert Jensen, ”Socialdemokraten Schröder”, *Brand* nr 34, 24/08 1912.

anarkistiska/anarkosyndikalistiska idéerna ansågs vara en plikt i *Ungsocialistiska Partiet* åren innan första världskriget. Den viktigaste ståndpunkten som manifesterades i artikeln är dock ett strikt och harmoniskt förhållningssätt mellan mål och metod. Man fick absolut inte ägna sig åt, eller plädera för, någon form av indirekt aktion (t.ex. parlamentarism); alla sådana försök kunde leda till en formell anklagelse för att hysa socialdemokratiska sympatier och konsekvensen kunde bli utestängning från den revolutionära gemenskapen.

Novomirskijs inställning till RSDAP (som emellanåt delades i bolsjevikerna och mensjevikerna) kan därmed definieras som radikal kritik, medan Jensen placerade SAP, som höll på att bli en del av den rådande maktordningen, bland SAC:s och *Ungsocialistiska Partiets* fiender. Den naturliga förklaringen är kontexten: de svenska socialdemokraterna hade faktiskt institutionaliserad politiskt inflytande, RSDAP förblev däremot en del av det revolutionära lägret. Vi kan tydligt se att Novomirskijs och Jensens syn på socialdemokraterna har klara gemensamma drag. Enligt de båda usurperade de socialdemokratiska partierna arbetarklassens vilja. Den anarkosyndikalistiska harmonin mellan mål och medel ställdes mot den socialdemokratiska politiska maktkampen och de metoder som skadade arbetarnas initiativ. Utifrån uppsatsens syfte är det viktigt att poängtera att de två anarkosyndikalisterna förde sitt strategiska resonemang när de avgränsade den anarkosyndikalistiska *politiska identiteten* gentemot socialdemokraterna. De förespråkade engångsrevolution istället för begränsade politiska mål och direkt aktion istället för parlamentarism.

Den tidigare forskningen redovisade att både den ryska anarkistiska miljön och SAC huvudsakligen bestod av lågkvalificerade arbetare. Denna ekonomiskt utsatta arbetarklassgrupp var mest alienerad avseende produktionsprocessen. Denna samhällsgrupps motstånd mot en auktoritär ledning som skulle föra deras talan utgjorde eventuellt en del av bakgrunden till författarnas resonemang.

De anarkistiska "opponenterna"

Som jag poängterade i uppsatsens bakgrundskapitel var anarkosyndikalismen inte den enda då existerande anarkistiska åskådningen. Anarkosyndikalisterna, framför allt i Ryssland, fick samexistera och "konkurrera" med starka anarkistiska organisationer som inte förespråkade fackligt arbete eller t.o.m. kritiserade explicit detta anarkosyndikalistiska grunddrag. För att behandla dessa motsägelser kommer jag att övergå från *politisk identitet* till *contentious performances* och *konfliktrepertoar*, dvs. de kampmetoder som förekom i den internationella anarkistiska kontexten. I analysens tredje del kommer jag att fortsätta analysera just den *konfliktrepertoar* som Novomirskij och Jensen förespråkade i sina skrifter.

Motsägelser mellan anarkosyndikalisterna och det renodlade terroristiska anarko-kommunistiska förbundet *Svarta Fanan* diskuterades i källmaterialet. Dessa motsägelser är en

betydelsefull del av bakgrunden till Novomirskijs framställningar. Odessa, tillsammans med Białystok och Warszawa, var *Svarta Fanans* fäste.¹⁶⁷ Denna organisations teoretiker, bröderna Abram och Iuda Grossman, var kompromisslösa anti-syndikalister. Rysslands förtryckta klasser skulle involveras i terrorns breda utövning istället för att organisera sig fackligt, menade dem. Bröderna Grossman ansåg även att alla fackliga rörelser, inklusive den syndikalistiska, som skapades i det existerande systemets ramar, bevarade status quo gentemot detta system; undantagen var små och betydelselösa eftergifter.¹⁶⁸

I Odessa genomförde *Svarta Fanan* ett av sina mest berömda terrorattentat. Detta blev ett paradexempel på Första ryska revolutionens anarkistiska s.k. ”anledningslösa” (”bezmotivnij”), som revolutionärerna själva kallade den, terror, som riktade sig mot hela härskarklassen. Den 17 december 1905 kastade medlemmarna i *Svarta Fanan* bomber in i restaurangen Libmans kafé. Attentatet resulterade inte i något dödsfall men några besökare fick skador. Aktionen blev ändå mycket uppmärksammas på grund av valet av objekt.¹⁶⁹ I sin memoarartikel karakteriserade Novomirskij Libmans kafé som en ”andraklassrestaurang” där inte bara stora kapitalägare utan även lägre tjänstemän och intelligentia vistades.¹⁷⁰ Han menade därför att det obegripliga attentatet skadade den anarkistiska rörelsen.

Tre av *Svarta Fanans* medlemmar, 21-årige Moses Metz, 18-årige Josef Brynstein och 22-åriga Bejla Shershevskaja-Vajsberg, hängdes för deltagande i aktionen i november 1906.¹⁷¹ Historikern Oleg Budnickij poängterade att det tal som Moses Metz höll inför militärdomstolen förmodligen var inspirerat av det berömda s.k. Henrys tal, alltså det tal som den franske anarkisten Émile Henry höll under rättegången där han dömdes till giljotinen 1894. Likt *Svarta Fanan* genomförde Émile Henry ett bombattentat mot det borgerliga Café Terminus i Paris.¹⁷² Den renodlade terroristiska anarkistiska rörelsen hade en tydlig egen *konfliktrepertoar*.

Novomirskij förhöll sig kritiskt till denna *konfliktrepertoar* redan under Första ryska revolutionen. Kapitlet ”Den ryska anarkismens brännande frågor” i *Ur den syndikalistiska anarkismens program* inledde författaren med invändningar mot de kampmedel som *Svarta Fanan* använde sig av. Dessa metoder var ”meningslösa”, menade han.¹⁷³ Den ”anledningslösa” terrorn hindrade organiseringen av arbetarklassen i den anarkosyndikalistiska fackliga massrörelse som skulle genomföra den politiska och ekonomiska omvälvningen.¹⁷⁴ Bara de

---

¹⁶⁷ Komin, s. 95.

¹⁶⁸ Avrich, s. 84 – 86.

¹⁶⁹ Savchenko, s. 72 – 73.

¹⁷⁰ Novomirskij (1926), s. 256.

¹⁷¹ Savchenko, s. 75.

¹⁷² Budnickij, s. 221.

¹⁷³ Novomirskij (1907a), s. 175.

¹⁷⁴ Novomirskij (1907a), s. 178.

metoder som i hans mening gynnade arbetarklassens massorganisering, betraktade Novomirskij som användbara. Detta gällde terrorns användning framför allt. I Novomirskijs anarkosyndikalistiska teori förenades således hans individcentrerade filosofi med hans bedömning av revolutionära metoder utifrån massrörelsens behov.

Den svenska anarkistiska miljön, som kretsade kring SAC och *Ungsocialistiska Partiet*, skilde sig från den ryska: samma mångfald av anarkistiska inriktningar, organisationer och praktiker, som i kejsardömet under Första ryska revolutionen, saknades här. Det pågick dock en ideologisk strid i *Ungsocialistiska Partiet* som är intressant utifrån uppsatsens syfte eftersom Jensens agerande i denna konflikt speglar hans syn på strategi och *konfliktrepertoar*. Under kongressen i juni 1912 tog partiet ställning mot den s.k. individualistiska anarkismen. Att definiera vad som menades med detta hör inte till uppsatsens syfte. Denna inriktnings motståndare inkluderade i den individualistiska anarkismens ramar flera företeelser, från franska anarkistiska rånare till den ideologiska åskådning som idag skulle kallas för libertarianism. En livlig debatt föregick kongressens ställningstagande, både i den ungsocialistiska pressen och på själva kongressen. Med en rösts majoritet antogs Jensens resolution som deklarerade att den individualistiska anarkismen hade ”fientlig riktning” gentemot ungsocialismen.¹⁷⁵ Resolutionens formuleringar är talande. *Ungsocialistiska Partiet* skulle nämligen skapa ”arbetarklassens samhörighets känsla” som behövdes för masskampen, medan den individualistiska anarkismen ”vädjar till varje enskild individs trånga egenintresse och absoluta individuella självhävdelse”.¹⁷⁶ För revolutionen krävdes alltså den anarkistiska åskådning som betonade arbetarklassens masskamp. Novomirskij passade således inte in i denna definition av den individualistiska anarkismen trots sin individcentrerade filosofi: han betonade masskampens betydelse.

Jensen förknippade även den individualistiska anarkismen med en viss *konfliktrepertoar*. Han skiljde på de som i hans mening var revolutionära anarkister och de vars taktik och strategi främst innebar våldsutövning av mindre grupper och individer. I debattinlägget ”Individualismen” i det nummer av *Brand* som utgavs den 22 juni 1912, samma dag som *Ungsocialistiska Partiets* kongress började, definierade han den franska anarkistiska rånargruppen, det s.k. ”Bonnotgänget”, och de skånska ungsocialister som rånade ett posttåg utanför Staffanstorp i mars 1907 som individualistiska anarkister.¹⁷⁷ Deras metoder främjade inte den revolutionära masskampen och skadade dessutom vanliga proletärer, menade han.

Både Novomirskij och Jensen förespråkade alltså den anarkism som vilade på arbetarmassornas breda organisering, på det sätt de själva definierade den. De kritiserade andra

---

¹⁷⁵ ”Ungsocialistiska partiets kongress”, *Brand* nr 28, 13/07 1912.

¹⁷⁶ ”Ungsocialistiska partiets kongress”, *Brand* nr 28, 13/07 1912.

¹⁷⁷ Albert Jensen, ”Individualismen”, *Brand* nr 25, 22/06 1912.

anarkistiska organisationer och strömningar utifrån sin syn på masskampen. Enligt båda ledde deras anarkistiska ”opponenters” metoder till splittring istället för organisering. I denna kritik speglades de två författarnas syn på den anarkosyndikalistiska strategin som baserades på facklig rörelses massaktioner.

Vilken *konfliktrepertoar* förespråkade de själva då? I uppsatsen följande del kommer Novomirskijs och Jensens skildringar av just anarkosyndikalistiska kampmedel att analyseras.

De två anarkosyndikalisternas strategi i de teoretiska termerna *contentious performance* och *konfliktrepertoar*

I uppsatsens föregående två delar har jag klargjort att *den politiska identitet* som de två anarkosyndikalisterna definierade i sina skrifter formades av arbetarklassen som förenades i revolutionär facklig rörelse. Vi har också sett hur de anarkosyndikalistiska teoretikerna avgränsade denna *politiska identitet* gentemot socialdemokratin, men även gentemot andra anarkistiska fraktioner. Genom begreppshistorisk och hermeneutisk ansats kommer jag att lägga den sista pusselbiten i min analys av de två anarkosyndikalisternas strategi. I denna analysdel kommer jag att behandla de kampmedel som Novomirskij och Jensen förespråkade. Dessa kampmedel ska analyseras i de teoretiska termerna *contentious performance* och *konfliktrepertoar*. Att skriva och publicera texter som kunde leda till repressalier var en metod i sig, men jag stannar framför allt på de kampmedel som hade en strategisk betydelse.

Denna analysdel består av två avsnitt. I det första avsnittet kommer Novomirskij och Jensens strategis grunddrag att behandlas. Det andra avsnittet handlar om skillnader i deras syn på *konfliktrepertoar*.

Olika sociala kontexter, samma strategi

Kontexten till Novomirskijs framställningar var den pågående revolutionen. De erfarenheter han fick under denna omfattande sociala konflikt var betydande för författarens resonemang. Situationen i Ryssland karakteriserade Novomirskij som ”revolutionär atmosfär”; själva situationen passade alltså utmärkt för den anarkistiska rörelsens utveckling.¹⁷⁸ Författaren betraktade förlängningen av det revolutionära tillståndet som anarkosyndikalisternas akuta uppgift. I kapitlet ”Den ryska anarkismens brännande frågor” i *Ur den syndikalistiska anarkismens program* hävdade han att det under massrörelsens framväxt krävdes ett kampmedel som höll kampen uppe och expanderade den – terror.¹⁷⁹ Det terroristiska arbetet var således rent praktiskt på dagordningen början 1907, när Novomirskijs bok publicerades. Han var dock mot den ”anledningslösa” terrorn.¹⁸⁰ Till hans syn på denna kamppraktik återkommer vi.

Författaren förde även ett mer utförligt strategiskt resonemang om hur revolutionen skulle vinnas. Som vi såg tidigare förespråkade han två-organisationsmodellen, som bestod av den anarkosyndikalistiska fackliga massrörelsen, och det anarkistiska partiet/förbundet. Denna organisatoriska idealmodell skulle genomföra en politisk och social engångsrevolution. I enlighet med den internationella syndikalistiska rörelsen menade Novomirskij att generalstrejken var en av de viktigaste strategiska kampformerna (*contentious performances*). Anarkosyndikalisternas

---

¹⁷⁸ Novomirskij (1907a), s. 175.

¹⁷⁹ Novomirskij (1907a), s. 180.

¹⁸⁰ Novomirskij (1907a), s. 182.

praktiska uppgift var att förvandla små strejker till stora för att främja denna utveckling, vilket han argumenterade i *Anarkisterna-kommunisternas manifest*.¹⁸¹

Generalstrejk var en av de viktigaste strategiska *contentious performance* i anarkosyndikalistens önskvärda *konfliktrepertoar*, men den kunde inte i sig självt leda till seger. Den passiva ”korslagda armarnas” generalstrejk var dömd till nederlag, hävdade Novomirskij i *Anarkisterna-kommunisternas manifest*. Samma dag som proletärerna lade ner arbetet borde de övergå till väpnat uppror som kunde utvecklas till inbördeskrig. Detta krig skulle förstöra staten och kapitalismen, dvs. avsluta engångsevolutionen.¹⁸² Väpnat uppror och andra former av öppen militant konfrontation var bland de strategiska kampmedel som formade *konfliktrepertoaren*.

Samma strategiska teoretiska resonemang – en generalstrejk som övergår till ett väpnat uppror och inbördeskrig, upprepades flera gånger i *Ur den syndikalistiska anarkismens program*.¹⁸³ Detta var alltså den ryska anarkosyndikalismens huvudstrategi. Ett sådant resonemang ser vi i kapitlet ”Två diktaturer”. Författaren menade att revolutionen väpnade styrkor skulle förstöra statsmakten och neutralisera de aktiva kontrarevolutionärerna så att inget skulle förhindra den anarkosyndikalistiska fackliga rörelsens övertagande av produktionsmedlen. Någon ”revolutionär stat” skulle däremot inte etableras. Med detta förklarade Novomirskij skillnaden mellan den marxistiska synen på samhällsomvälvningen och den anarkosyndikalistiska. Med anarkosyndikalisternas ”diktatur” (författaren använde själv detta begrepp i citationstecken när han talade om sin rörelse) menade författaren den våldsutövning mot den gamla ordningens försvarare som skulle ske under den öppna konfrontationen.¹⁸⁴ Denna ”diktatur” skulle endast ha destruktiva uppgifter.

Begreppet ”expropriering” hade två betydelser i Novomirskijs skrifter. Dessa två betydelser diskuterades i kapitlet ”Om expropriering” i *Ur den syndikalistiska anarkismens program*. Den första betydelsen handlade om övertagande av produktionsmedlen och alla materiella resurser som den fackliga rörelsen skulle genomföra under den sociala revolutionen.¹⁸⁵ Den andra hänvisade till den kampform som fick en stor utbredning under Första ryska revolutionen och innebar ett väpnat rån av statlig eller privat kapital. Novomirskij förespråkade denna kampform och *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister* använde sig av den. Novomirskij uppmanade samtidigt till försiktighet i exproprieringars utövning. Denna

---

¹⁸¹ Novomirskij (1905), s. 28.

¹⁸² Novomirskij (1905), s. 31 – 32.

¹⁸³ Novomirskij (1907a), s. 131; Novomirskij (1907a) s. 143.

¹⁸⁴ Novomirskij (1907a), s. 132.

¹⁸⁵ Novomirskij (1907a), s. 166.

metod var ett hjälpmedel för att understödja den anarkosyndikalistiska masskampen materiellt, inte ett mål i sig. Den revolutionära rörelsen skulle inte degradera till en trivial kriminalitet.¹⁸⁶

Novomirskijs ansåg, till skillnad från t.ex. *Svarta Fanans* medlemmar, att den anarkosyndikalistiska fackliga rörelsen kunde acceptera eftergifter från kapitalisternas sida; förutsättningen var naturligtvis att dessa eftergifter nåtts genom direkt aktion. Han menade t.o.m. att sådana eftergifter inte var ett fredsavtal med fienden utan att sådana erövringar skulle förstärka rörelsen eftersom arbetarna då insåg sin styrka.¹⁸⁷ *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister* lyckades dock inte att skapa en anarkosyndikalistisk facklig rörelse på grund av tsarregimens snabba repressalier. Novomirskij berättade att den största arbetskonflikten där organisationen deltog var sjömännens strejk i Odessa. Under strejken mördade förbundets medlemmar två sjökaptener; förbundet genomförde flera andra militanta aktioner mot polisen och strejkbrytarna. I sin senare artikel ”Den anarkistiska rörelsen i Odessa” hävdade Novomirskij att strejkkommittén godkände anarkosyndikalisternas terrorattacker.¹⁸⁸ Den anarkosyndikalistiska terrorn hängde således ihop med masskampen, menade han. De pengar som anarkosyndikalisternas exproprierade användes bl.a. för att försörja de strejkande.¹⁸⁹ Men konflikten avslutades med nederlag för sjömännen i april 1907.¹⁹⁰ Under den revolutionära tiden var eftergifter och kompromiss ovanliga. Förhållande mellan stridsidorna bestämdes bara av den öppna våldsutövningen.

Lika dramatisk och tragisk var organisationens slut: det var galgen och straffkolonin som avslutade *Den sydryska gruppens av anarkister-syndikalister* existens.¹⁹¹ Novomirskij teoretiska resonemang om anarkosyndikalistisk revolutionär strategi som inspirerades av det internationella syndikalistiska exemplet förverkligades inte. De ryska anarkosyndikalisterna ”lyckades” bäst med de *contentious performance* som övriga anarkistiska fraktioner använde sig av under Första ryska revolutionen: terrorattentat och exproprieringar. Samtidigt bidrog förbundets verksamhet till den ryska anarkistiska miljön med nya kamperfarenheter. Många anarkister som emigrerade efter Första ryska revolutionen, bl.a. syndikalismens kritiker Iuda Grossman (hans bror Abram avled i en strid mot polisen februari 1908)¹⁹² närmade sig anarkosyndikalistiska positioner åren innan första världskriget.¹⁹³

---

¹⁸⁶ Novomirskij (1907a), s. 165.

¹⁸⁷ Novomirskij (1907a), s. 183.

¹⁸⁸ Novomirskij (1926), s. 267.

¹⁸⁹ Novomirskij (1926), s. 270.

¹⁹⁰ Novomirskij (1926), s. 270.

¹⁹¹ Novomirskij (1926), s. 276 – 277.

¹⁹² Avrich, s. 84.

¹⁹³ Avrich, s. 87.

Om Novomirskij använde erfarenheter från den pågående revolutionen och de tidigare terroristiska kamperna så integrerade Jensen lärdomarna från Storstrejken 1909 i sitt strategiska resonemang som fördes i *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909*. Vi ser således ett bevis på teorins riktighet, nämligen att kunskaper från tidigare strider påverkar en *konfliktrepertoars* utformning. På samma sätt som Novomirskij menade Jensen att generalstrejken var den revolutionära fackliga rörelsens strategiska kampform som skulle inleda den avgörande konflikten. Precis som Novomirskij framhöll även Jensen att detta *contentious performances* utövning inte innebar en passiv arbetsnedläggelse. Denna strategiska slutsats var Storstrejkens kamperfarenhet: den förenade kapitalistsidan och staten skulle oundvikligen vinna i det långa loppet på grund av sin tillgång till i princip obegränsade materiella resurser.¹⁹⁴ När han kritiserade socialdemokraternas taktik under Storstrejken menade han att var ”obegripligt” att de arbetare som jobbade inom renhållningen, belysningen, och vården inte drogs i konflikten.¹⁹⁵ Men detta var inte nog. Den rena syndikalistiska allmänna arbetsnedläggelsen ansågs som otillräcklig. Striden skulle göras kortare, intensivare och ”hänsynslösare”.¹⁹⁶ I linje med Novomirskij förespråkade Jensen ”stridernas inre kraftutökning genom radikalare kamptaktik”.¹⁹⁷ Han argumenterade även för ”direkt övertagande av den kapitalistiska produktionen för dess socialisering”¹⁹⁸ under den kommande revolutionen; den nya fackliga rörelsen som representerades av SAC skulle alltså genomföra exproprieringen av produktionsmedlen. Denna aktiva socialisering hängde tydligt ihop med våldsutövning mot statens representanter: socialiseringen skulle inte baseras på lagens stöd.

Novomirskijs och Jensens tolkningar av begreppet ”generalstrejk” visar således att de skildrade den kommande revolutionen i liknande drag även om den första av dem var klarare i sitt resonemang. Både två ansåg att generalstrejken skulle kompletteras med ett aktivt våldsamt angrepp mot den gamla ordningens institutioner, med snabb socialisering/expropriering av produktionsmedlen. Samma revolutionära ideologi förutbestämde således ungefär samma syn på revolutionens genomförande.

De båda författarna hävdade att revolutioner inom nationella gränser borde få internationell karaktär. Novomirskij förespråkade internationellt samarbete både i *Anarkisterna-kommunisternas manifest* och i *Ur den syndikalistiska anarkismens program*.¹⁹⁹ Jensen menade att de revolutionära fackföreningarna skulle komma att besegra ”reaktionära krafter i världen”.²⁰⁰

---

¹⁹⁴ Jensen (1910), s. 100 – 101.

¹⁹⁵ Jensen (1910), s. 57.

¹⁹⁶ Jensen (1910), s. 102.

¹⁹⁷ Jensen (1910), s. 108.

¹⁹⁸ Jensen (1910), s. 127.

¹⁹⁹ Novomirskij (1905), s. 29; Novomirskij (1907a), s. 196.

²⁰⁰ Jensen (1910), s. 127.

Internationalismen var således integrerad i deras respektive strategiska resonemang. Det praktiska tillvägagångssättet avseende hur revolutionen skulle ”exporteras” presenteras däremot inte i deras skrifter som ingår i källmaterialet. Den eventuella förklaringen är att både Novomirskij och Jensen var bland de första anarkosyndikalistiska teoretikerna i sina respektive länder. Det internationella samarbetet mellan de anarkosyndikalistiska fackföreningarna institutionaliserades först år 1922, när den anarkosyndikalistiska internationalen IWA bildades.²⁰¹

De två anarkosyndikalisternas hade också samma grundsyn på kapitalisternas eftergifter som uppnåddes genom direkt aktion. Jensen beundrade SAC:s principförklaring i *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909* därför att organisationen gjorde en tydlig och principiell markering mot kollektivavtal där.²⁰² Samtidigt ansåg han att lokala strider kunde avslutas med sådana avtal som gynnade arbetare. Proletärer skulle däremot inte betrakta dessa avtal som ett slags rättvisa utan bara som en spegling av det rådande styrkeförhållandet mellan sidorna.²⁰³ Den revolutionära fackliga rörelsens direkta aktioner kunde alltså leda till eftergifter från arbetsköparsidan; på samma sätt som Novomirskij hävdade Jensen att dessa eftergifter stärkte den fackliga organisationen.²⁰⁴ *Contentious performance* ”strejk” beskrev således de två författarna i samma grunddrag även om de befann sig i två ganska olika sammanhang. Den anarkosyndikalistiska ideologin gav innebörd till detta begrepp.

Olika sociala kontexter, olika konfliktrepertoarer

Fanns det skillnader mellan Novomirskijs och Jensens syn på det revolutionära våldets utövning? Som vi tidigare såg kunde enligt Novomirskij den enskildes vilja och handlingar till den högsta graden påverka historiens gång. Denna politiskfilosofiska slutsats hörde naturligtvis ihop med den aktiva minoritetens roll i den revolutionära processen. I den ryska socialistiska kontexten kunde en diskussion om den aktiva minoriteten inte separeras från en diskussion om terrors betydelse i en organisations strategi och taktik. Vilken roll intog terrorn i den *konfliktrepertoar* som framställdes i Novomirskijs strategiska resonemang? Terrorn var *Den sydryska gruppens av anarkister-syndikalister* akuta uppgift, enligt författaren. I *Ur den syndikalistiska anarkismens program* förde publicisten även ett mer teoretisk resonemang kring begreppet ”terror”. I kapitlet ”Den rebelliska andan och medvetandet” diskuterade han förhållandet mellan masskampen och terroristiska attacker. Sin syn på detta kampmedel sammanfattade Novomirskij på följande sätt:

---

²⁰¹ Damie, s. 258.

²⁰² Jensen (1910), s. 119.

²⁰³ Jensen (1910), s. 119 – 120.

²⁰⁴ Jensen (1910), s. 120.

”rebellen visar men förklarar inte”.²⁰⁵ Till skillnad från många andra anarkister ansåg han att terrorn i sig inte ledde till folkmassornas revolutionära engagemang. Ett sådant engagemang skapas genom långsiktigt agitatoriskt och organisatoriskt arbete i arbetarklassen. Huvuduppgiften var alltså organiseringen av den anarkosyndikalistiska fackliga massrörelsen. Men terrorn, som den aktiva minoriteten utövade, var en nödvändig del av massrörelsens verksamhet, ansåg Novomirskij. Terroristerna både inspirerade de organiserade arbetarna och uppfyllde unika taktiska uppgifter genom att destabilisera den gamla ordningen och svara på regimens repressalier på ett adekvat sätt, hävdade han.²⁰⁶ Terroristiska attacker bidrog således till en höjning av det revolutionära medvetandet. Här ser även ett tydligt exempel på en interaktion mellan maktens agerande och den politiska aktörens *konfliktrepertoar*: regimens repressiva reaktion på revolutionen innebar att det krävdes mer våldsamma kampmedel.

Novomirskij diskuterade även terrorns önskvärda karaktär på ett mer konkret plan. Hans resonemang kring begreppet ”terror” var ett konkret exempel på hur en *konfliktrepertoar* formades utifrån tidigare kampers erfarenhet. Novomirskij beundrade *Folkets viljas (Narodnaja volja)* medlemmars hjältemod, men hävdade samtidigt att deras mord på tsaren Alexander II inte orsakade någon revolutionär förändring eftersom de begränsade sin terroristiska praktik till det politiska området och tappade kontakt med folkmassorna.²⁰⁷ Å andra sidan, så som tidigare redogjorts för, kritiserade han den anarkistiska ”anledningslösa” terror som riktades mot hela härskarklassen men som inte ledde, enligt honom, till arbetarklassens organisering.²⁰⁸ Utifrån dessa två poler formulerade han sin syn på den anarkosyndikalistiska terrorn. I kapitlet ”Den ryska anarkismens brännande frågor” i *Ur den syndikalistiska anarkismens program* menade han att både den politiska terrorn, dvs. mord på statens representanter, och den ekonomiska terrorn, dvs. mord på kapitalägare, borde tillämpas i en revolutionär situation. Den ekonomiska terrorn var dessutom särskilt viktig eftersom denna kampform ”skrämd bort” socialdemokrater och liberaler från det revolutionära lägret.²⁰⁹ Det strategiska målet – engångsrevolutionen – förutbestämde dessa terrorns former. Samtidigt uppmanade Novomirskij sina kamrater att undvika terroristiska aktioner riktade mot hela borgarklassen, vars syfte kunde vara svårbegripligt för arbetarmassorna. ”Varje terrorattentat måste vara så pass begripligt för massorna att det inte kräver någon rättfärdigande”,²¹⁰ skrev han. Den terror som, enligt honom, var obegriplig och ledde till terroristernas isolering från massrörelsen betraktades således som onyttig och exkluderades från den aktuella *konfliktrepertoaren*.

---

²⁰⁵ Novomirskij (1907a), s. 16.

²⁰⁶ Novomirskij (1907a), s. 19 – 20.

²⁰⁷ Novomirskij (1907a), s. 18.

²⁰⁸ Novomirskij (1907a), s. 175.

²⁰⁹ Novomirskij (1907a), s. 180 – 181.

²¹⁰ Novomirskij (1907a), s. 181.

Lennart K. Persson ansåg att SAC:s ideologer förnekade den aktiva minoritetens betydande roll i den revolutionära processen.²¹¹ Utifrån Jensens framställningar kan jag inte hålla med forskaren helt i detta. Som jag visade tidigare talade ungsocialisten om ”hjaltebragder och stordåd”²¹² som skulle uppenbara sig i den kommande striden. Detta kunde alltså tyda på den aktiva minoritetens agerande. Det finns även andra argument. I *Brands* artikel ”Facklig demokrati” från januari 1912 framhöll Jensen explicit att ”den enärgiska, handlingskraftiga minoriteten” var ”syndikalismens idé”.²¹³ Massans radikala agerande skulle således inspireras av de mer aktiva individerna. Men betyder detta att han, på samma sätt som Novomirskij, förknippade den revolutionära minoriteten med terrorns utövning? I artikeln ”Skola vi tigga amaltheamännen fria?” från december 1912 uppmanade han arbetarna till en demonstrationsstrejk för att kräva amnesti åt Anton Nilsson, Algot Rosberg och Alfred Stern som ”satsat sina liv i kampen mellan kapital och arbete”.²¹⁴ Hans syn på Amaltheadådet kan tolkas som ett till belägg för hans övertygelse om den aktiva minoritetens framträdande roll. Författaren försvarade dessutom aktionen. Jensen talade dock väldigt sällan om terror i sina skrifter. Gjorde han det var det oftast utan att använda själva begreppet, även om begreppet används i neutral eller positiv mening.²¹⁵ Ett terrorattentat var snarare en extraordinär företeelse för honom än ett kampmedel som skulle integreras i den revolutionära strategin. Jensen uppmanade alltså inte till systematiskt utövande av mord till skillnad från Novomirskij, som ofta talade om dödsvåldets strategiska betydelse. Jag har inte heller funnit någon diskussion om väpnade rån plats i den revolutionära strategin i Jensens texter; det skånska tågbrånet 1907 fördömde han dock explicit. Systematisk terror och väpnade rån ingick således inte i den *konfliktrepertoar* som Jensen pläderade för under den undersökta perioden. En tydlig förklaring är att det inte bara handlar om de två revolutionärernas ideologiska skillnader utan även om de olika kontexterna. Det pågick revolutionen i Ryssland. Det revolutionära sammanhanget och statens repressalier krävde mer våldsamma metoder, t.ex. terrorattentat och väpnade rån. Ideologin sätter således övergripande ramar kring *konfliktrepertoar* men det är även det politiska sammanhanget som påverkar vilka *contentious performances* som prioriteras.

Den ovanstående iakttagelsen bekräftas av Jensens syn på *contentious performance* ”sabotage”. Novomirskij uppmärksammade inte sabotage särskilt mycket i sina skrifter, till skillnad från terror. Hos Jensen har vi en omvänd situation: Jensen skrev en hel broschyr om sabotage men han talade sällan om terror. Hans skrift *Vad är sabotage* är ännu ett bevis på hans

---

²¹¹ Persson, s. 196.

²¹² Jensen (1910), s. 128.

²¹³ Albert Jensen, ”Facklig demokrati”, *Brand* nr 1, 06/01 1912.

²¹⁴ Albert Jensen, ”Skola vi tigga amaltheamännen fria?”, *Brand* nr 52, 28/12 1912.

²¹⁵ Albert Jensen, *Vad är sabotage* (Stockholm: *Ungsocialistiska Partiets* förlag, 1912), s. 28.

inspiration från franska CGT. I broschyrens förord skrev Jensen att han använde sig av anarkosyndikalisten och medlemmen i CGT Émile Pougets bok *Le Sabotage* för att introducera detta kampmedel för svenska läsare.²¹⁶ I själva skriften skildrade Jensen sabotages olika former, från mer fredliga, som t.ex. ”Go Canny”(arbete med väldigt låg arbetstempo)²¹⁷ till sådan förstörelse av maskiner som kunde leda till kroppsskador eller död för strejkbrytare.²¹⁸ Huvudskillnaden mellan sabotage i Jensens mening och terror i Novomirskijs handlade om syfte. Enligt ungsocialisten skulle sabotage ”tvinga arbetsköparna på eftergifter”.²¹⁹ Att sabotera produktion och produktionsmedel var således inte en del av den revolutionära strategin utan snarare ett sätt för arbetare att få det bättre i det rådande systemet. Novomirskij menade dock att terror var ett nödvändigt komplement till masskampen som skulle avslutas med samhällsomvälvningen.

I analysens första kapitel ”graderade” jag Novomirskij och Jensens syn på facklig organisering på skalan anarkism – syndikalism. Samma sak kan göras med deras *konfliktrepertoarer*. *Konfliktrepertoarerna* har uppenbara likheter: de inkluderade sådana strategiska direktaktioner som generalstrejk, expropriering/socialisering av produktionsmedel under revolutionen och strejk. Dessa industrisamhällets kampmedel bekräftar återigen att anarkosyndikalism var en ”industriell” anarkism, en arbetarklassrörelse. Det fanns dock skillnader mellan *konfliktrepertoarerna* hos Novomirskij och Jensen. Novomirskijs fokus låg på revolutionens genomförande. Utifrån sin strategi argumenterade han för den anarkosyndikalistiska terrorn som skulle gå ihop med masskampen för den politiska och ekonomiska revolutionen. Även exproprieringar, dvs. väpnade rån, skulle bidra till massrörelsens utveckling och samhällsomvälvningen. Dessa våldsamma kampmedel var både strategiska och anarkistiska eftersom andra anarkistiska fraktioner, inte bara anarkosyndikalisterna, använde sig av dem. Med anledning därav placeras Novomirskijs *konfliktrepertoar* närmare den anarkistiska polen.

Jensen beskrev revolutionens genomförande på ungefär samma sätt som Novomirskij, vilket tillåter mig att tala om deras gemensamma anarkosyndikalistiska strategi. Han talade däremot oftare än Novomirskij om de *contentious performances* som var direkt kopplade till arbetsplatsen. Syftet bakom dessa var ofta att tvinga fram eftergifter från kapitalister, inte genomföra revolutionen. Under den undersökta perioden förespråkade han inte systematisk terror eller väpnade rån, de kampmetoder som oftast utövades utanför arbetsplatsen. I kombination med hans syn på facklig organisering, som inte nödvändigtvis skulle ha absolut anarkistisk

---

²¹⁶ Jensen (1912), förord.

²¹⁷ Jensen (1912), s. 15.

²¹⁸ Jensen (1912), s. 33.

²¹⁹ Jensen (1912), s. 35.

karaktär, betyder detta att hans *konfliktrepertoar* bör placeras närmare den syndikalistiska polen. Jensens skriftliga resonemang speglades i den svenska anarkosyndikalistiska rörelsens faktiska karaktär – det finns t.ex. inga uppgifter att medlemmar i SAC och/eller *Ungsocialistiska Partiet* utövade terror under den undersökta perioden, dvs. 1910 – 12.

Sammanfattningsvis vill jag ange två förklaringar till författarnas olika syn på konfliktrepertoar. Den första handlar om ideologiska skillnader inom samma ideologiska ramar. Tidigare berörde jag att Novomirskij förespråkade en strikt anarkistisk facklig organisering; för Jensen var däremot en anarkistisk åskådning inte ett måste för inträde i SAC. Den andra förklaringen är kontexten. I Ryssland pågick revolutionen med en kraftig våldsutbredning som konsekvens.

Slutdiskussion

Sammanfattning och slutsatser

Undersökningens syfte var att skapa kunskap om de två anarkosyndikalisterna D. Novomirskij och A. Jensens strategi innan första världskriget. Med strategin menades sättet att genomföra samhällsomvälvningen. Uppsatsen främsta vetenskapliga mål var att behandla förhållandet mellan mål och metod i de två revolutionärernas skrifter. Detta förhållande speglades i deras strategiska resonemang.

För genomförandet av arbetet använde jag mig av de teoretiska verktyg som presenteras i forskarnas Charles Tilly och Sidney Tarrow's verk *Contentious Politics*. För att uppnå maximal klarhet kring teorins tillämpning använde jag mig även av Tillys tidigare forskning *Popular Contention in Great Britain 1758 – 1834*. Tilly och Tarrow's teoretiska modell används för att studera politiska och sociala konfrontationer av olika slag (*contentious politics*). Min användning av forskarnas teoretiska verktygslåda innebär att precisera hur *politiska aktörer* avgränsar *den politiska identitet* som de förknippar sig med och hur de definierar sina motståndare, vilka kampmedel (*contentious performances*) de vanligtvis förespråkade (och använde sig av) för att uppnå sina mål. Slutligen skulle också en sammansättning av dessa kampmedel (*konfliktrepertoar*) anges. Tilly och Tarrow poängterade några aspekter som kunde bidra till konfliktrepertoarens utformning: de verktyg som politiska aktörer kunde använda till sin fördel utifrån objektiva socioekonomiska förhållanden, erfarenheter från tidigare kamper och motståndarnas reaktion på *politiska aktörers* agerande.

Valet av det metodologiska tillvägagångssättet gjordes utifrån den teoretiska modellen. Metoden var begreppshistorisk och hermeneutisk. Den hermeneutiska praktikens tillämpning lade särskild stor vikt på att placera författarnas föreställningar i de relevanta politiska, socioekonomiska och ideologiska kontexterna. En viktig aspekt av den ideologiska kontexten var även den internationella anarkistiska miljön.

Uppsatsens övergripande fråga var följande: vilka gemensamma drag i Novomirskij och Jensens syn på strategi speglar den anarkosyndikalistiska rörelsens internationella karaktär? Svaret presenterar jag utifrån metodens och teorins tillämpning. De flesta begrepp som de två författarna opererade med i sin argumentation kunde direkt relateras till det kapitalistiska industrisamhället. Den anarkosyndikalistiska ideologin handlade således om att förklara denna samhällsform. De båda formulerade en strategi utifrån de ideologiska ståndpunkterna för att revoltera under den industriella kapitalismens villkor. Båda två förespråkade en engångsrevolution som skulle förstöra kapitalismen och staten samtidigt. Novomirskij och Jensen pläderade också för den revolutionära fackliga rörelsens internationella samarbete och

integrerade internationella exempel i egna framställningar. Den anarkosyndikalistiska *politiska identiteten* formades utan hänsyn till statsgränserna.

Delfrågorna i frågeställningen utformades utifrån uppsatsens syfte och den övergripande frågan men också utifrån teorins och metodens tillämpning. Den första delfrågan berörde identitetsskapande drag i Novomirskijs och Jensens framställningar. Den teoretiska modellen innebär att de politiska aktörer som är en del av en konflikt ”avgränsar” den politiska identitet som de associerar sig med gentemot de andra. Även den samhällsgrupp som formar *den politiska identiteten* ska definieras. Frågan ”vem är vi?” skulle alltså besvaras. Utifrån den valda metoden utgjorde tolkningen av begreppen ”arbetarklass”, ”individ/individens medvetande” och fackförening/facklig rörelse” uppsatsens första analysdel. I dessa begrepps användning speglades även hur de två författarna avgränsade den aktuella *politiska identitet* som skulle genomföra samhällsomvälvningen, att praktiskt tillämpa den revolutionära strategin. Novomirskij och Jensen ansåg båda två att det var arbetarklassen som skulle genomföra samhällsomvälvningen. Något som förenar de två anarkosyndikalistiska författarna är deras marxisminspirerade sätt att se på proletariatet. De båda menade att det var den objektiva socioekonomiska utvecklingen som ledde till arbetarklassens konsolidering och unifisering. Kapitalets koncentrerings på den andra sidan av barrikaderna gjorde den avgörande striden oundviklig, menade dem. I deras resonemang kring den samhällsgrupp som bildar den aktuella *politiska identiteten* speglades även den objektiva bakgrunden som redovisades i den tidigare forskningen. Vadim Damie poängterade att den ökade industrialiseringen var en förutsättning till den syndikalistiska rörelsens framväxt i Frankrike. Även Ryssland industrialiserades alltmer under 1890-talet, skrev Paul Avrich; staden Odessa där Novomirskij var verksam var ett industricentrum. Det var samtidigt anmärkningsvärt att Novomirskij inte diskuterade böndernas roll i revolutionen trots att bönder utgjorde majoritet av Rysslands befolkning. Källmaterialet ger inga tydliga svar på anledningen till detta. En möjlig förklaring är att författaren, som hade ett mål att introducera det franska syndikalistiska exemplet i Ryssland, inte riktigt kunde placera de ryska bönderna i detta exempelns rammar. Inte heller Jensens skrifter berörde bönders roll.

Novomirskij och Jensen förknippade även den aktuella *politiska identiteten* med en särskild syn på individen. Novomirskij förespråkade den icke-deterministiska världsbilden även om resonemanget om den socioekonomiska utvecklingsprocessen intog en väsentlig plats i hans revolutionära doktrin. Revolutionen var den enskildes viljeakt i slutändan, enligt författaren. Han använde även sig av epiteten ”martyrer och hjältar” för att beskriva den revolutionära tidens människa som skapar historia genom sina handlingar. Ett liknande resonemang om den enskildes plats i revolutionen ser vi hos Jensen. Storstrejken 1909 förlorades eftersom arbetarna saknade egenskaper av subjektiv karaktär, nämligen vilja och medvetande. Den nya fackliga rörelsen

SAC inkluderade däremot medvetna proletärer som inte skulle delegera ansvar till en auktoritär ledning. I en sådan tolkning av begreppet ”individ” speglades författarnas strategiska resonemang. Det var endast fria och medvetna människor som kunde genomföra samhällsomvälvningen och organisera det efterrevolutionära egalitära samhället utan någon institutionaliserad maktapparat. Den aktuella *politiska identiteten*, den anarkosyndikalistiska rörelsen, utmärktes också av idén om individers hjältedåd. Både Novomirskij och Jensen demonstrerade en klar anarkistisk syn på individen som vilade på subjektivistiska uppfattningar. Den anarkistiska ideologiska kontextens betydelse för anarkosyndikalismens internationella framväxt inom arbetarrörelsen har inte påvisats tydligt i den tidigare forskning som jag tagit del av. Mina iakttagelser är ett blygt komplement till forskningsläget.

I den första analysdelens sista avsnitt behandlades den organiseringsform som Novomirskij och Jensen förespråkade. Arbetarklassens fackliga organisering var den grund som deras strategi vilade på. Den fackliga rörelsen som bildades på samhällets ekonomiska område skulle ta över produktionen under samhällsomvälvningen. Denna rörelse borde även ha internationell karaktär. Både Novomirskij och Jensen pläderade för icke-fackliga organisationers existens vid sidan av den revolutionära fackliga rörelsen. För Novomirskij var en sådan organisation *Den sydryska gruppen av anarkister-syndikalister*, som bedrev propaganda men även uppfyllde den aktiva minoritetens funktioner; så småningom skulle detta förbund att utvecklas till ett anarkistiskt parti. Själva anarkosyndikalistiska fackliga rörelsen lyckades Novomirskij och hans kamrater inte att organisera. Jensen förespråkade SAC:s samexistens med *Ungsocialistiska Partiet* på jämlika villkor. Den anarkosyndikalistiska två-organisationsmodellen som blev mest känd tack vare de spanska CNT och FAI åren innan revolutionen 1936, förespråkades och tillämpades i Ryssland och Sverige före första världskriget.

Min diskussion om den *politiska identiteten* i Novomirskij och Jensens skrifter innefattade även en analys av författarnas uppfattning avseende i vilket mån de arbetare som anslöt sig till den revolutionära fackliga rörelsen borde vara anarkister. Enligt Novomirskijs idealmodell borde denna rörelse vara helt anarkistisk. Jensens, som också manifesterade sin anarkistiska åskådning, ansåg däremot att alla medlemmar i SAC inte behövde vara anarkister, utan den nya fackliga rörelsen var en klassgemenskap framför allt. Det anarkistiska idealet skulle aktualiseras mer under själva samhällsomvälvningen. På skalan anarkism – syndikalism stod Novomirskij närmare den anarkistiska och Jensen – den syndikalistiska polen. Denna jämförelse mellan de två revolutionära teoretikerna som var bland de första anarkosyndikalisterna i sina respektive länder är en ny kunskap som bidrar till den redan existerande forskningen. Diskussionen om förhållandet anarkism – syndikalism inom den anarkosyndikalistiska politiska

filosofin kan och bör vidareutvecklas genom att inkludera ny empiri, studera andra geografiska område och andra historiska perioder.

Frågeställningens andra delfråga handlade om anarkosyndikalisternas fiender och opponenter. I det motsvarande analyskapitlet tolkade jag användningen av begreppen ”stat”, ”kapitalism”, ”socialdemokrati/socialdemokraters”. För att analysera motsägelser mellan anarkosyndikalisterna och deras anarkistiska ”opponenter” relaterade jag begreppet ”anarkister” till den anarkistiska masskampen i Novomirskij och Jensens mening. Både Novomirskijs och Jensens strategi handlade om engångsrevolutionen som skulle förstöra staten och kapitalismen samtidigt. Lennart K. Persson ansåg att SAC:s kamp riktades ”mot basen”, dvs. mot samhällets ekonomiska organisering. Min tolkning av begreppet ”stat” i Jensens texter leder till ett annat resultat. I Jensens framställningar har jag inte hittat någon motsvarande marxistisk begreppsapparat. Däremot menade han att staten alltid förblir ett förtryckande system oavsett statens karaktär. Utifrån min begreppshistoriska och hermeneutiska metod anser jag att Jensens idéer inte kan placeras i den marxistiska modellen ”bas – överbyggnad” utan att göra våld på författarens egna ideologiska föreställningar.

Begreppet ”socialdemokrati” förknippades i källmaterialet med indirekt aktion i allmänhet, men framför allt med RSDAP i Ryssland och SAP i Sverige. Synen på staten hänger ihop med anarkosyndikalisternas syn på socialdemokratin. Precis som staten innebar socialdemokratin en minoritets styre över majoriteten, i motsats till den anarkosyndikalistiska strategin som formulerades av arbetarklassens icke-hierarkiska organisationer. Novomirskijs polemiska angrepp mot de ledande ryska socialdemokraterna Plechanov och Lenin samt Jensens kritik av SAP:s agerande under Storstrejken hade en gemensam slutsats. Socialdemokraternas politik formades av den privilegierade grupp som usurperade rätten att bestämma i arbetarnas namn. Novomirskij och Jensen angrepp båda även socialdemokratin utifrån sitt strategiska resonemang. De två anarkosyndikalistiska författarnas strategi utmärktes av det harmoniska förhållandet mellan mål och metod. Målet var anarkin och den ekonomiska kommunismen och vägen dit gick uteslutande genom direkt aktion. På dessa två strategiska punkter avgränsade Novomirskij och Jensens sig gentemot socialdemokratin. Socialdemokraterna ville utnyttja arbetarklassens energi för att uppnå eller stärka sin egna politiska makt, framför allt genom representativa, parlamentariska institutioner. Novomirskij och Jensen menade båda att socialdemokraternas metoder fördärvade arbetare med icke-revolutionär disciplinerad åskådning. Den tidigare forskningen kom till slutsatsen att både den ryska anarkistiska rörelsen och SAC huvudsakligen bestod av lågkvalificerade arbetare. Jag menar att det är troligt att denna särskilt utsatta arbetarklassgrupps motstånd mot en privilegierad ledning påverkade de två författarnas synsätt.

Novomirskij och Jensen kritiserade båda de anarkistiska ”opponenterna” utifrån deras syn på massrörelsen. Den anarkistiska *konfliktrepertoar* som inte främjade massrörelsen var i deras mening oanvändbar och t.o.m. skadlig. Anarkosyndikalismen framställdes samtidigt som en anarkism för arbetarmassorna. En intressant aspekt som jag fann i källmaterialet är den teoretiska debatten inom *Ungsocialistiska Partiet* om den s.k. individualistiska anarkismen. Denna debatt fick endast marginellt utrymme i den tidigare forskning som jag tog del av.²²⁰ Det hörde inte heller till min uppsats syfte att definiera vad som menades med denna ideologiska företeelse. Men Jensens avgränsning gentemot denna är ytters viktig utifrån arbetets mål, eftersom denna avgränsning berör hans syn på mål och medel. Författaren hänvisade till massrörelsens aktioner när han argumenterade mot de s.k. individualistiska anarkisterna inom den ungsocialistiska rörelsen. Teorin om politiska aktörers agerande inom *konfliktrepertoarers* gränser tillät mig synliggöra Jensens resonemang. Samtidigt kan man forska vidare om interna motsägelser inom *Ungsocialistiska Partiet* som förekom under olika historiska perioder.

Undersökningens tredje delfråga berörde de kampmedel som skulle användas i revolutionen. Utifrån den teoretiska modellen analyserades dessa kampmedel i de teoretiska termerna *contentious performance* och *konfliktrepertoar*, som Tilly och Tarrow introducerar. För att behandla dessa kampmedels plats i Novomirskijs och Jensens strategi tillämpade jag samma begreppshistoriska och hermeneutiska metod. Begreppen ”generalstrejk”, ”strejk”, ”terror”, ”expropriering/socialisering” och ”sabotage” befann sig i fokus. Generalstrejk var en av de viktigaste strategiska metoderna (*contentious performance*) som skulle inleda samhällsomvälvningen, menade både Novomirskij och Jensen. Deras syn på generalstrejk speglar den franska revolutionära syndikalismens inflytande på deras ideologiska framställningar. Ingen av de två författarna förespråkade dock en passiv generalstrejk. Istället skulle den anarkosyndikalistiska rörelsen gå i offensiven. Novomirskij talade explicit om inbördeskrig där revolutionens styrkor skulle besegra den gamla ordningens försvarare medan den fackliga rörelsen skulle överta produktionen. Detta övertagande av produktionsmedlen och resurserna kallade han för expropriering som också betydde väpnade rån i andra sammanhang. En liknad strategi, en generalstrejk som övergår i aktivt angrepp mot den gamla ordningen och expropriering/socialisering av produktionsmedlen ser vi hos Jensen, även om denne inte var lika tydlig som Novomirskij i detta avseende. Jensen integrerade Storstrejkens erfarenheter i sina framställningar. Den revolutionära fackliga rörelsen kunde inte vinna i det långa loppet eftersom statens och kapitalismens resurser var mycket större. Denna strategiska syn på samhällsomvälvningen, dvs. engångsrevolutionen som börjar i form av generalstrejk och övergår i öppen, eventuellt väpnad konfrontation och expropriering/socialisering av produktionsmedlen

---

²²⁰ Lund, s. 103.

tillåter mig att dra följande slutsats. Novomirskij och Jensen hade i stort sett samma ideologi och samma strategi. Analysen visade att deras övergripande strategiska förslag formades utifrån ideologins ramar.

Trots att de två författarna hade huvudsakligen samma strategi så hade deras *konfliktrepertoarer* både likheter och särdrag. Strategin formulerades utifrån ideologin. I synen på *konfliktrepertoar* speglades både ideologiska skillnader inom samma ideologiska ramar och kontext. Den anarkosyndikalistiska ideologin krävde att endast direkt aktion tillämpades som övergripande princip för metoderna. Formerna för direkt aktions former kunde dock variera. *Contentious performance* ”strejk” (dvs. en lokal strejk) beskrev de båda i liknande drag. En strejk kunde avslutas med eftergifter från kapitalistsidan. De menade dock båda att accepterandet av sådana eftergifter inte handlade om någon reformism. Tvärtom, dessa eftergifter kunde stärka den revolutionära fackliga rörelsen därför att arbetarna såg sin kollektiva styrka. Den anarkosyndikalistiska ideologin gav tydligt denna innebörd till begreppet ”strejk” eftersom även CGT:s syndikalistiska Amiensresolution definierade ”strejk” på samma sätt. Synen på mer våldsamma *contentious performances* hade skillnader. Novomirskij argumenterade för utövning av terrorn. Utifrån de existerande terroristiska praktikerna, nämligen den strikt politiska terrorn och den anarkistiska ”anledningslösa” terrorn formulerade han även den anarkosyndikalistiska synen på denna metod. Terrorn var en del av den revolutionära fackliga masskampen och skulle utövas utifrån massrörelsens behov. Terrorister kunde inspirera sina fackligt organiserade kamrater, destabilisera maktordningen och svara på regimens repressalier. Både den politiska och den ekonomiska terrorn var befogad. Novomirskij exkluderade däremot den ”anledningslösa” terrorn från den anarkosyndikalistiska *konfliktrepertoaren*: sådana aktioner var ”obegripliga” och således onyttiga för massrörelsen. Skillnader mellan de ryska anarkosyndikalisternas terror och den mer omfattande terror som t.ex. förbundet *Svarta Fanan* utövade omnämndes i tidigare forskning.²²¹ Med hjälp av Tilly och Tarrow's teori fann jag en förklaring av hur Novomirskij integrerade erfarenheter från tidigare kamper i sin argumentation för den anarkosyndikalistiska terrorn.

Den internationella anarkosyndikalistiska rörelsen betraktade samtidigt inte terror som en obligatorisk metod även om den kunde användas i ett rätt sammanhang. Detta bekräftas av den *konfliktrepertoar* som vi ser i Jensens skrifter. Han var en drivande figur bakom solidaritetskampanjen med de tre ungsocialister som avtjänade livstidsfängelsestraff för Amaltheadådet och han uttalade sig positivt om deras aktion. I det källmaterial som ingår i undersökningen fann jag dock inte att Jensen uppmanade till någon systematisk terror. Lennart K. Persson menar att SAC:s ideologer överhuvudtaget inte hade något resonemang om den

---

²²¹ Avrich, s. 84; Budnickij; s. 255; Komin, s. 105.

aktiva minoritetens särskilda roll. Eftersom Jensen definitivt kan betraktas som en av SAC:s ideologer vänder jag mig mot historikerns slutsats. Utifrån min läsning av källmaterialet ser jag att tanken om den aktiva minoritetens särskilda funktioner var närvarande hos Jensen. Dessa funktioner handlade dock inte omedelbart om terror utan snarare om allmänt agerande i fackliga strider. *Contentious performance* "sabotage" intog, till skillnad från terror, en väsentlig plats i hans texter: med hjälp av medlemmen i CGT Émile Pougets bok *Le Sabotage* skrev han en broschyr om detta kampmedel, *Vad är sabotage*. De metoder som Jensen skildrade var emellanåt radikala och kunde rent av leda till dödsfall. Utifrån min tolkning av författarens användning av begreppet "sabotage" ser jag emellertid ett tydligt särdrag mellan den och terror i Novomirskijs mening. Terror var inte endast en mer "blodig" kampmetod. Den terroristiska praktiken var nämligen en del av masskampen som skulle avslutas med samhällsomvälvningen. Sabotage skulle däremot förbättra arbetares ställning inom det rådande systemets ramar. Den saknade en lika tydlig strategisk betydelse. De *contentious performances* som Jensen fokuserade på i sina skrifter hade dessutom en mer tydlig anknytning till den industriella arbetsplatsen än vad terror och exproprieringar, som utövades inte bara av anarkosyndikalister utan även av andra anarkistiska fraktioner, hade. Utifrån denna komparation "graderar" jag Novomirskijs och Jensens *konfliktrepertoarer* på skalan anarkism – syndikalism igen. Och precis som i fallet med den fackliga organiseringen står Novomirskij närmare den anarkistiska och Jensen den syndikalistiska polen. Denna nya kunskap om olika syn på kamppraktiker inom samma ideologiska tradition blev möjligt tack vare Charles Tillys och Sidney Tarrow's teori tillämpning på empirin. De två författarnas skriftliga resonemang om önskvärda kampmetoder speglades i den ryska respektive den svenska anarkosyndikalistiska rörelsens faktiska karaktär. Perioden 1910 – 12 utövades ingen revolutionär terror i Sverige.

Precis som förhållandet mellan anarkism och syndikalism så kan olika syn på kampmetoder inom olika anarkosyndikalistiska organisationer i olika delar av världen studeras vidare. Samma teoretiska modell vore användbar.

Avslutande ord

I uppsatsens inledning tog jag upp arbetets utomvetenskapliga relevans. Till detta vill jag avslutningsvis återkomma, med hjälp av de resultat som jag kommit fram till. Har anarkosyndikalismen lämnat sin bästa tid bakom sig? Den anarkosyndikalistiska ideologin föddes i "de stora berättelsernas" epok. Det alternativ till den kapitalistiska ordningen som anarkosyndikalisterna föreslog formulerades utifrån denna epoks villkor. Samma princip gäller för vilka strategiska kampmedel som ansågs tillämpbara. Kan en omorganisering av dagens samhälle påbörjas genom en generalstrejk och hur skulle övertagandet av produktionsmedlen se

ut i så fall? Bland arbetarhistoriker och intresserade individer finns det säkert många som är villiga att fortsätta denna diskussion som jag måste avsluta. Att diskutera ideologins relevans måste bl.a. innefatta att analysera ideologins strategi. Detta bekräftar uppsatsens relevans.

Käll- och litteraturförteckningar

Källor:

Brand 1910 – 1912

Jensen, Albert, *Den svenska fackföreningsrörelsen i blyxtbelysning från den förfuskade generalstrejken 1909* (Norrköping: Ragnar Lindstams förlag, 1910)

<https://www.sac.se/Om-SAC/Historik/Arkiv/Broschyror,-sm%C3%A5skrifter-och-b%C3%B6cker/F%C3%B6rfattare/Jensen,-Albert/Generalstr%C3%A4jken-1909>

Jensen, Albert, *Ungsocialism – socialdemokrati*, 3:e reviderade upplagan (Stockholm: Ungsocialistiska Partiets förlag, 1917)

<https://www.sac.se/Om-SAC/Historik/Arkiv/Broschyror,-sm%C3%A5skrifter-och-b%C3%B6cker/F%C3%B6rfattare/Jensen,-Albert/Ungsocialism-socialdemokrati>

Jensen, Albert, *Vad är sabotage* (Stockholm: Ungsocialistiska Partiets förlag, 1912)

Novomirskij, *Anarkisterna-kommunisternas manifest* (Gruppen *Den nya världens* förlag, 1905)//

Novomirskij, *Manifest anarchistov-kommunistov* (Izdanie gruppi "Novij mir", 1905)

<http://elib.shpl.ru/ru/nodes/28326-novomirskiy-ya-manifest-anarhistov-kommunistov-b-m-1905>

Novomirskij, Danijil, "Den anarkistiska rörelsen i Odessa", i A. Borovoj (red.), *Mikhail Bakunin 1876 – 1926. Essäerna i Rysslands anarkistiska rörelses historia* (Moskva: Arbetets röst, 1926),

s. 246 – 278 // Novomirskij, Danijil, "Anarchitcheskoje dvizjenije v Odesse", v A. Borovoj (red.), *Mikhaily Bakuniny 1876 – 1926. Otcherki istoriji anarchitsjeskogo dvizjenija v Rossii* (Moskva: Golos tryda, 1926), s. 246 – 278

<http://elib.shpl.ru/ru/nodes/27773-mihailu-bakuninu-1876-1926-ocherki-istorii-anarhicheskogo-dvizheniya-v-rossii-sbornik-statey-m-1926>

Novomirskij, *Ur den syndikalistiska anarkismens program* (Odessa: Arbetets röst, 1907a) //

Novomirskij, *Iz programmi sindikalnogo anarchizma* (Odessa: Golos tryda, 1907a)

<http://elib.shpl.ru/ru/nodes/28325-novomirskiy-ya-iz-programmy-sindikalnogo-anarhizma-odessa-1907>

Novomirskij, *Vad är anarkismen* (Arbetets röst, 1907b) // Novomirskij, *Chto takoe anarchizm* (Golos tryda, 1907b)

Protokoll fört vid Sveriges Arbetares Centralorganisations Konstituerande kongress

(Helsingborg: Öresund-Postens tryckeri-A.-bolag, 1910)

<https://www.sac.se/fr/Om-SAC/Historik/Arkiv/Organisationsmaterial/Protokoll/Kongresser/1910-Kongressprotokoll>

Litteratur:

Avrich, Paul, *The Russian Anarchists* (Princeton: Princeton University press, 1967)

Budnickij, Oleg, *Terrorismen i den ryska befrielseörelsen: ideologi, etik, psykologi (1800-talets andra halva – 1900-talets början)* (Moskva: ROSSPEN, 2000) // Budnickij, Oleg, *Terrorizm v rossijskom osvoboditel'nom dvizhenije: ideologija, etika, psikhologija (vtoraja polovina XIX – nachalo XXv.)* (Moskva: ROSSPEN, 2000)

Damie, Vadim, *Den glömde internationalen. Den internationella anarkosyndikalistiska rörelsen mellan de två världskrigen* (Moskva: Den nya litterära översikten, 2006) // Damie, Vadim, *Zabitij international. Mezdynarodnoe anarcho-syndikalistskoe dvizjenie mezjdy dvymja mirovimi vojnami* (Moskva: Novoe litteraturnoe obozrenie, 2006)

https://libcom.org/files/%20%D0%92.%D0%92.%20%D0%97%D0%B0%D0%B1%D1%8B%D1%82%D1%8B%D0%B9%20%D0%98%D0%BD%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB.%20%D0%A2.1-1_0.pdf

Ermakov, Vladimir, ”Den anarkistiska rörelsen i Kejsardömet Rysslands periferier i början av 1900-talet”, i A.Dvornitchenko (red.), *Sankt Petersburgs universitets historiska fakultets verk*, nr 1, 2010 (Sankt Petersburg: Sankt Petersburgs statliga universitet, 2010), s. 333 – 335 // Ermakov, Vladimir, ”Anarchistskoe dvizjenije v nachale XX v. na okrainah Rossijskoj imperiji”, v A. Dvornitchenko (red.), *Trydi istoricheskogo fakulteta Sankt-peterburgskogo universiteta*, № 1, 2010 (Sankt Petersburg: Sankt-Peterburgskij gosudarstvennij universitet, 2010), s. 333 – 355

Hilborn, Emma, *Världar i Brand: fiktion, politik och romantik i det tidiga 1900-talets ungsocialistiska press* (Agerings bokförlag, 2014)

Jonsson, Karin, *Fångna i begreppen? Revolution, tid och politik i svensk socialistisk press 1917 – 1924* (Stockholm: Södertörn doctoral dissertations, 2017)

Komin, Vladimir, *Anarkismen i Ryssland* (Kalinin: Kalinins statliga pedagogiska institut uppkallat efter M.I. Kalinin, 1969) // Komin, Vladimir, *Anarchizm v Rossiji* (Kalinin: Kalininskij gosudarstvennij institut im. M.I. Kalinina, 1969)

Lund, Arwid, *Albert Jensen och revolutionen* (Stockholm: Federativs, 2001)

Persson, Lennart K, *Syndikalismen i Sverige 1903 – 1922*, andra upplagan (Stockholm: Federativs, 1993)

Savchenko, Victor, *Den anarkistiska rörelsen i Odessa (1903 – 1916)* (Odessa: Tryckerihuset, 2014) // Savchenko, Victor, *Anarchistskij ryh v Odessi (1903 – 1916rr.)* (Odessa: Drykarskij dim, 2014)

https://www.academia.edu/14761247/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%81%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D1%83%D1%85_%D0%B2_%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%96_1903-1916_%D1%80%D1%80

Tilly, Charles, *Popular Contention in Great Britain 1758 – 1834* (Cambridge/London: Harvard University press, 1995)

Tilly Charles & Tarrow Sidney, *Contentious Politics* (Boulder/ London: Paradigm Publishers, 2006)